

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2022 m. sausis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 45 straipsnio 4 dalies taikymas	4
<i>Dėl padarytos veikos pavojingumo</i>	4
ANK 346 straipsnio 18 dalies, 29 straipsnio 1 dalies, 32 straipsnio 1 ir 2 dalių bei 34 straipsnio 1 dalies taikymas	5
<i>Dėl žiauraus elgesio su gyvūnais ir šunų konfiskavimo</i>	5
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	6
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	6
BK 182 straipsnio 2 dalies ir 300 straipsnio 1 dalies taikymas	6
<i>Dėl dokumentų klastojimo ir sukčiavimo išvengiant perkėlimo keltu paslaugos mokesčio</i>	6
BK 209 straipsnio taikymas	9
<i>Dėl sąmoningai blogo įmonės valdymo, nulėmusio įmonės bankrotą</i>	9
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	11
BPK 28 straipsnio 2 dalies ir 322 straipsnio 2 dalies nuostatų laikymasis	11
<i>Dėl nukentėjusiojo informavimo apie apeliacinės instancijos teismo posėdį ir jo teisės jame dalyvauti suvaržymo</i>	11
BPK 191 ir 192 straipsnių nuostatų taikymas	12
<i>Dėl asmens parodymo atpažinti tvarkos pažeidimo</i>	12
III. CIVILINĖS BYLOS	13
Daiktinė teisė	13
<i>Dėl turto administratoriaus įgaliojimų apimties</i>	13
Šeimos teisė	14
<i>Dėl atsakovo gynimosi būdų, kai jis nesutinka (nurodydamas kitoki) su ieškinyje nurodytu sutuoktinių turto balansu ir siekia turto padalijimo jo nurodomu būdu</i>	14
Sutarčių teisė	15
<i>Dėl netinkamos kokybės daikto pirkėjo (vartotojo) teisės vienašališkai nutraukti sutartį ir reikalauti sugrąžinti visą už daiktą sumokėtą kainą</i>	15
<i>Dėl sutartinės ir deliktinės civilinės atsakomybės atribojimo, kai žūsta arba yra sugadinamas rangovo žinioje esantis užsakovui priklausantis daiktas, taip pat darbų rezultato atsitiktinio žuvimo ar sugedimo rizikos perėjimo užsakovui vartojimo rangos atveju</i>	17
Viešieji pirkimai	19
<i>Dėl ikiteisminės viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarkos</i>	19
<i>Dėl Konkurso sąlygose nustatyto finansinio ir ekonominio pajėgumo reikalavimo tiekėjui turėti tam tikro dydžio vidutinės metinės veiklos pajamas, vykdant tam tikrą veiklą</i>	20
<i>Dėl Konkurso sąlygose nustatyto techninio ir profesinio pajėgumo reikalavimo tiekėjui disponuoti viešojo pirkimo sutarčiai vykdyti tam tikrus techninius parametrus atitinkančiomis transporto priemonėmis</i>	21
<i>Dėl viešąjį pirkimą laimėjusios dalyvės (tiekėjos) pasiūlymo konfidencialių duomenų apsaugos</i>	22
Intelektinės nuosavybės teisė	23
<i>Dėl vaizdinio prekių ženklo, sudaryto iš kvėpalų buteliuko vaizdo, skiriamąjo požymio</i>	23
Civilinio proceso teisė	25
<i>Dėl valstybės teismo pareigos palikti ieškinį nenagrinėtą, esant sudarytam arbitražiniam susitarimui</i> ..	25
<i>Dėl teismo nešališkumo, kai teisėjas jau nagrinėjo kitą panašią bylą</i>	26
<i>Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo valstybei</i>	27

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 45 straipsnio 4 dalies taikymas

Dėl padarytos veikos pavojingumo

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje pareiškėjas buvo nubaustas pagal ANK 45 straipsnio 4 dalį už tai, kad būdamas girtas (nustatytas sunkus neblaivumo laipsnis) viešoje vietoje karantino metu buvo be nosį ir burną dengiančios kaukės, taip sukeldamas pavojų išplisti COVID-19 ligai. Pareiškėjas teigė, kad byloje turėjo būti sprendžiamas klausimas dėl jo padarytų veiksmų pavojingumo, t. y. ar jie tikrai buvo pavojingi.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad atsakomybė pagal ANK 45 straipsnio 4 dalį kyla tuomet, kai šiame straipsnyje nurodyta veika: 1) yra sukeliama pavojus išplisti pavojingoms ar ypač pavojingoms užkrečiamosioms ligoms; 2) ji padaryta karo, nepaprastosios padėties, mobilizacijos, karantino, riboto karantino metu, taip pat susidarius ekstremaliajai situacijai ar ekstremaliajam įvykiui, jeigu ekstremalioji situacija ar ekstremalusis įvykis kelia pavojų žmonių gyvybei ar sveikatai. Sukėlimas pavojaus išplisti pavojingoms ar ypač pavojingoms užkrečiamosioms ligoms yra savarankiškas požymis, kuris sudaro įrodinėjimo dalyką ir negali būti preziumuojamas vien tik nustačius ANK 45 straipsnio 1 dalyje nurodytų teisės aktų pažeidimo padarymo faktą šio straipsnio 4 dalies dispozicijoje nurodytu metu, t. y. esant karo, paskelbtos nepaprastosios padėties ir kt. situacijai. Pažeidimas kvalifikuojamas pagal ANK 45 straipsnio 4 dalį tik esant nustatytoms abiem pirmiau paminėtoms šios straipsnio dalies dispozicijoje nurodytoms sąlygoms.

Byloje neginčijamai nustatyta, kad pareiškėjo veika padaryta esant paskelbtai ekstremaliajai situacijai ir karantinui visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje dėl ypač pavojingos užkrečiamosios ligos koronaviruso (COVID-19) plitimo grėsmės. Ši liga tiek pagal Pasaulio sveikatos organizacijos, tiek pagal Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro pateikiamus mokslinius duomenis plinta pirmiausia perduodant iš žmogaus žmogui per lašelius ir aerozolius, susidarančius kvėpuojant, kalbant ar kosint įkvėpus arba nusėdus ant gleivinės, ir ypač uždaroje patalpose. Liga pasižymi labai dideliu užkrečiamumu, prie šios ligos plitimo gali prisidėti žmonės, turintys nežymių ligos simptomų arba net jų neturintys. Šiuo atveju svarbu ir tai, kad asmuo gali užsikrėsti šia liga ir nekontroliuojamai ją platinti net pats to nežinodamas.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad teisės aktai nustato sveikatos tikrinimo dėl užkrečiamųjų ligų sąlygas ir tvarką, tačiau ji apima tik tam tikras asmenų grupes, o didėjant ligos išplitimui, be to, esant besimptomiams COVID-19 infekcijos atvejams, ištirti kiekvieną ligos atvejį ir jį kontroliuoti nėra įmanoma. Dėl to pagrindinė priemonė ligos plitimui suvaldyti yra mokslu pagrįstų kovos su liga priemonių laikymasis, ir priešingai – laikytina, kad jų nesilaikymas sąlygoja ligos plitimą.

Pagal Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijas nosį ir burną dengiančios kaukės pripažįstamos reikšminga priemone, taikytina kartu su kitomis priemonėmis siekiant sumažinti šios ligos plitimą, ypač uždaroje patalpose ir tose vietose, kur nėra įmanoma užtikrinti tarp asmenų bent 1,5 m atstumo. Tai buvo ypač aktualu nesant vakcinavimo nuo COVID-19 galimybės. Nagrinėjamu atveju pažeidėjas buvo be burną ir veidą dengiančios kaukės viešoje vietoje, daugiabučio gyvenamojo namo laiptinėje, t. y. uždaroje patalpoje, kurioje paprastai vyksta žmonių judėjimas ir kontaktai nedideliu atstumu, veržėsi patekti į butą pas senyvą asmenį, po to pats iškvietė pagalbos tarnybų darbuotojus ir be veidą ir burną dengiančių priemonių su jais bendravo. Išplėstinės septynių teisėjų kolegijos vertinimu, toks pareiškėjo elgesys vertintinas kaip sukėles pavojų COVID-19 ligai išplisti, dėl to jo veika pagal ANK 45 straipsnio 4 dalį kvalifikuota pagrįstai.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, išplėstinė septynių teisėjų kolegija pareiškėjo prašymą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 18 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-7-23-511/2022

ANK 346 straipsnio 18 dalies, 29 straipsnio 1 dalies, 32 straipsnio 1 ir 2 dalių bei 34 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl žiaurais elgesio su gyvūnais ir šunų konfiskavimo

Aptariamoje administracinio nusižengimo byloje gyvūnų augintinių veisėja buvo nubausta, be kita ko, pagal ANK 346 straipsnio 18 dalį už tai, kad ji tinkamai nesirūpino laikomais gyvūnais (rastas 81 šuo), dėl to kilo padarinių, kuriems ji sąmoningai leido atsirasti, savo veikimu ar neveikimu lėmė žiaurų elgesį su gyvūnais, dėl kurio gyvūnams grėsė žūtis ar suluošinimas (4 šunys nugaišo), ir taip pažeidė Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo, Veterinarijos reikalavimų gyvūnų augintinių veisėjams nuostatas. Administracinė atsakomybėn patraukto asmens atstovas teigė, kad teismai nepagrįstai konstatavo Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo reikalavimų pažeidimą, nesant objektyvių tai patvirtinančių duomenų (remtasi tik pareigūnių, atlikusių patikrinimą, parodymais, pagrįstais joms susidariusiu įspūdžiu) arba nustatę pažeidimus tik dėl vieno ar kelių iš visų rastų (81) augintinių.

Teisėjų kolegija nurodė, kad ANK 346 straipsnio 18 dalyje nustatyta atsakomybė už žiaurų elgesį su gyvūnu, gyvūno kankinimą, kai dėl to gyvūnui gresia žūtis ar suluošinimas. Žiaurais elgesio su gyvūnu ir jo kankinimo sąvoka (turinys) apibrėžta Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje.

Byloje nustatyta, kad gyvūnų augintinių veisėja savo 100 kv. m gyvenamosiose patalpose laikė 81 šunį, iš jų penkios vados jauniklių. Per patikrinimą pas ją nustatyta, kad šunys buvo laikomi jiems netinkamomis sąlygomis narvuose, neatitinkančiuose ploto reikalavimų, su neįrengtomis grindimis, be gultų (guolių), nebuvo sudarytos sąlygos šunims laisvai judėti, prireikus pasislėpti; nebuvo įrengtos gyvūnų augintinių fiziologinius poreikius tenkinančios poilsio vietos nuošaliau nuo šėrimo, girdymo ir tuštinimosi vietų; nebuvo įrengtos grindys, atitinkančios laikomų gyvūnų augintinių fiziologinius poreikius, nekeliančios pavojaus gyvūnų augintinių sveikatai ir gerovei; gyvūnai buvo laikomi jų amžiaus, fiziologijos ir elgsenos neatitinkančiomis teisės aktuose nustatytomis sąlygomis, jiems netinkamuose, žalinguose gyvūnų laikymo įrenginiuose, neužtikrinant, kad nebūtų varžoma gyvūno judėjimo laisvė ir gyvūnui nebūtų keliamas nepatogumo jausmas, skausmas ar kančia; gyvūnų augintinių tuštinimosi vietos nebuvo kiekvieną dieną valomos, ekskrementai nebuvo nedelsiant pašalinami; gyvūnai buvo nepakankamai šeriami ir girdomi, dėl to kentė alkį ir troškulį; gyvūnai buvo laikomi uždaryti gyvūnų augintinių laikymo įrangoje; sergantys gyvūnai nebuvo atskiriami nuo kitų gyvūnų augintinių, užtikrinant jų fiziologinius ir etologinius poreikius; sergantiems gyvūnams augintiniams nebuvo suteikta veterinarinė pagalba, kai gyvūnams tokia pagalba būtina; nebuvo laikomasi draudimo kergti (sėklinti) sergančius ar nusilpusius gyvūnus augintinius; buvo atliktos veterinarinės procedūros pašalinant gyvūnams balso stygas. Teisėjų kolegijos vertinimu, tai, kad teismai nedetalizavo, kurie šunys turėjo endo- ir ectoparazitų, kurie ir kas kiek laiko buvo neteisėtai veisiami, kokiomis aplinkybėmis vienas iš šunų patyrė traumą, kuri lėmė kairės kelio girmelės pirmo laipsnio išnirimą, kokiomis aplinkybėmis ir kada trims šunims atsirado ragenos pažeidimų, taip pat kiti pareiškėjo keliami klausimai (pavyzdžiui, kodėl netirta gyvūnų ausų ir dantų būklė, o apsiribota tik išorine apžiūra konstatuojant, kad šunims buvo nepakankamai išvalytos ausys ir dantys; kodėl gyvūnai nebuvo sveriami ar jiems nebuvo atliekami kraujo tyrimai, o apsiribota tik patikrinimą atlikusių pareigūnių nuomone konstatuojant, kad jie išliesėję, nepakankamai šeriami ir girdomi), nurodomos faktinės aplinkybės, kad gyvūnų augintinių veisėja gyvūnus pakaitomis išvesdavo į lauką ir pan., nesudaro pagrindo abejoti teismų išvada, kad ji pažeidė Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo bei Veterinarijos reikalavimų gyvūnų augintinių veisėjams reikalavimus, taip padarė ANK 346 straipsnio 18 punkte nurodytą nusižengimą. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad administracinė atsakomybėn patraukto asmens atstovo akcentuojami pavieniai pas jo atstovaujama asmenį rastų gyvūnų būklės ištyrimo trūkumai niekaip nepatvirtina esant esminių materialiosios ar proceso teisės pažeidimų, kurie galėtų būti pripažinti pagrindu panaikinti šioje byloje priimtus teismų sprendimus (nutarimą ir nutartį).

Teisėjų kolegija taip pat atmetė kaip nepagrįstus pareiškėjo argumentus, kad visų šunų konfiskavimas nėra proporcingas įvertinant tai, kad ne visų šunų sveikatos būklė buvo bloga, o padaryti pažeidimai dėl netinkamų gyvūnų laikymo sąlygų gyvūnų augintinių veisėjai nustatyti pirmą kartą ir gali būti ištaisyti. Teisėjų kolegija nurodė, kad apylinkės teismas, skirdamas nuobaudą (baudą su gyvūnų konfiskavimu), atsižvelgė į tai, kad gyvūnų augintinių veisėja turi administracinių nuobaudų, jos atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių nenustatyta, kad ji padarė tyčinius administracinius nusižengimus, savo elgesio neigiamai nevertino bandydama save pateisinti. Teismas konstatavo, kad administracinio poveikio priemonės netaikymas neatitiktų administracinei nuobaudai keliamų tikslų ir paskirties – ne tik nubausti nusižengimus padariusį asmenį, bet ir apriboti ar atimti galimybę daryti naujus administracinius nusižengimus (ANK 22 straipsnio 2 dalies 2, 3 punktai). Tiek apylinkės, tiek apygardos teismai, konstatavę, kad gyvūnų augintinių veisėja nesirūpino laikomais gyvūnais, nepakankamai juos šėrė ir girdė, nesuteikė laikomiems šunims būtinosios veterinarinės pagalbos, kad jos veiksmai (veikimas ir neveikimas) atitinka žiauraus elgesio su gyvūnais, gyvūnų kankinimo, kai dėl to gyvūnams grėsė žūtis ar suluošinimas, sudėtį, padarė išvadą, kad šiuo atveju paimtų šunų konfiskavimas yra būtina priemonė siekiant užkirsti kelią naujiems nusižengimams ir proporcinga nusižengimui, kurį padarė gyvūnų augintinių veisėja, bei atitinka visuomenės siekiamus ir visuotinai svarbius tikslus, taip pat nesuvaržo asmens teisių labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti. Teisėjų kolegija, įvertinusi byloje aprašytą administracinę atsakomybę patraukto asmens veiksmų (tiek veikimo, tiek neveikimo) pobūdį, netinkamomis sąlygomis laikytų gyvūnų skaičių, nustatytų teisės aktų pažeidimų mastą ir pavojingumą, neturėjo pagrindo nesutikti su minėtomis teismų išvadomis. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad administracinę atsakomybę patrauktas asmuo oficialiai vykdė verslinę šunų veisimo veiklą, todėl žinojo teisės aktų, susijusių su gyvūnų laikymu, reikalavimus, tačiau jų nesilaikė, neužtikrino tinkamų šunų laikymo ir priežiūros sąlygų, dėl to jų sveikatos ir apskritai fizinė būklė leido spręsti apie žiaurų elgesį su jais ir jų kankinimą, ir tokie asmens veiksmai buvo nutraukti tik neplaninio gyvūnų augintinių veisėjų patikrinimo metu. Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad materialiosios teisės norma – ANK 346 straipsnio 20 dalis – byloje yra pritaikyta tinkamai, laikantis pareiškėjo prašyme nurodytų ANK 32 straipsnio 1, 2 dalyse, 34 straipsnio 1 dalyje, 29 straipsnio 1 dalyje nustatytų reikalavimų bei vadovaujantis proporcingumo principu.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija pareiškėjo prašymą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 27 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-1-303/2022

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 182 straipsnio 2 dalies ir 300 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl dokumentų klastojimo ir sukčiavimo išvengiant perkėlimo keltu paslaugos mokesčio

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje vienas asmuo ir UAB „P“ dėl dokumentų klastojimo ir kvalifikuoto sukčiavimo, o kitas – dėl dokumentų klastojimo ir bendrininkavimo sukčiaujant nuteisti už veiksmus, kuriais UAB „P“ priklausančioms transporto priemonėms buvo neteisėtai gauti leidimai nemokamai keltis AB „Smiltynės perkėla“ keltais, taip iš viso išvengiant 63 608,60 Eur perkėlimo keltu paslaugos mokesčio. Šios AB „Smiltynės perkėla“ negautos pajamos buvo kompensuotos iš Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo lėšų. Byloje nustatyta, kad neteisėtą rezultatą nuteistieji pasiekė savo vadovaujama bendrovių vardu sudarę tariamuosius transporto priemonių nuomos sandorius ir surašė atitinkamas fiktyvias sutartis, pagal kurias UAB „P“ šių transporto priemonių (dauguma jų – krovininiai automobiliai) valdymą perdavė UAB „A“, kurios buveinė buvo registruota Neringos mieste ir kuri formaliai turėjo teisę gauti savo transportui leidimus neatlygintinai keltis per Klaipėdos valstybinio jūrų uosto akvatoriją. Nuteistoji,

kaip Neringos mieste registruotos bendrovės vadovė, kreipėsi į Neringos savivaldybės administraciją su prašymais išduoti leidimus minėtoms transporto priemonėms nemokamai keltis keltu ir pateikė minėtas transporto priemonių nuomos sutartis, įrodančias, kad jas valdo būtent UAB „A“. Iš tikrųjų UAB „A“ jokios krovinių pervežimo veiklos minėtomis transporto priemonėmis nevykdė ir net neturėjo licencijos tokiai veiklai, realiai tokią veiklą vykdė UAB „P“. Teismai pirmiau nurodytų nuomos sutarčių sudarymą įvertino kaip tikrų dokumentų suklastojimą, o jų panaudojimą gaunant leidimus nemokamai keltis AB „Smiltynės perkėla“ keltais – kaip sukčiavimą išvengiant perkėlimo keltu paslaugos mokesčio.

Kasaciniais skundais buvo prašoma žemesniųjų instancijų teismų procesinius sprendimus panaikinti ir baudžiamąją bylą nuteistiesiems nutraukti.

Išplėstinės septynių teisėjų kolegijos vertinimu, teismai pagrįstai konstatavo sukčiavimo sudėties objektyviuosius ir subjektyviuosius požymius nuteistųjų veiksniuose. Kasatorių argumentai dėl leidimų nemokamai keltis į Kuršių neriją išdavimo tvarkos nebuvimo ir neteisėtos Neringos savivaldybės administracijos bei AB „Smiltynės perkėla“ veiklos juos išduodant pripažinti nepagrįstais. Byloje nustatyta, kad Neringos savivaldybės administracija ir AB „Smiltynės perkėla“ veikė pagal joms teisės aktų suteiktų įgaliojimų ribas. Kasacinis teismas nurodė, kad visuotinai žinoma, jog perkėlimo keltais per Klaipėdos valstybinio jūrų uosto akvatoriją į Kuršių neriją paslauga yra mokama. Teismui nekilo abejonų ir dėl to, kad nuteistieji žinojo tiek apie šios paslaugos mokamą pobūdį, tiek ir apie tai, kad tam tikri asmenys turi teisę keltis minėtais keltais nemokamai. Antai 2016–2017 m. laikotarpiu, kai nuteistųjų buvo sudaromos transporto priemonių nuomos sutartys ir buvo kreipiamasi į Neringos savivaldybės administraciją dėl leidimų keltis nemokamai, galiojo Lietuvos Respublikos kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymo 9 straipsnio 5 dalis (2014 m. gegužės 15 d. įstatymo Nr. XII-898 redakcija), pagal kurią bilieto kaina buvo kompensuojama perkeliant šioje dalyje nurodytus kriterijus atitinkantį transportą. Nuteistieji ėmėsi pastangų gauti leidimus nemokamai keltis UAB „P“ transporto priemonėms, kita vertus, pagal minėtą teisinį reguliavimą ši bendrovė, registruota Klaipėdos mieste, neatitiko nė vieno iš kriterijų gauti tokius leidimus. Taigi kasacinis teismas vertino, kad kasatorių argumentai dėl nemokamo kėlimosi keltais leidimų išdavimo teisinio reglamentavimo nebuvimo, Neringos savivaldybės administracijos ir AB „Smiltynės perkėla“ nereglamentuotos veiklos juos išduodant niekaip nepagrindžia pačių nuteistųjų veiksmų teisėtumo fiktyvių sutarčių pagrindu gaunant nemokamo perkėlimo leidimus UAB „P“ transporto priemonėms.

Kartu išplėstinė septynių teisėjų kolegija pripažino nepagrįstais kasacinių skundų argumentus, kad, apeliacinės instancijos teismui paneigus priešastinį ryšį tarp nuomos sutarčių sudarymo ir kilusios didelės žalos valstybės biudžetui, paneigtas ir priešastinis ryšys tarp padarytos žalos ir veiksmų. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad didelės žalos padarymas turi būti siejamas ne su transporto priemonių nuomos sutarčių suklastojimu ir pateikimu Neringos savivaldybės administracijai, o su leidimų neatlygintinai keltis keltais per Klaipėdos valstybinio jūrų uosto akvatoriją į Kuršių neriją ir iš Kuršių nerijos panaudojimu, taip išvengiant turčinės prievolės mokėti už kėlimąsi. Tai lėmė nuteistiesiems inkriminuotų nusikalstamų veikų perkvalifikavimą iš BK 300 straipsnio 3 dalies į 1 dalį. Kasacinis teismas išaiškino, kad tokį sprendimą lėmusi teismo išvada iš esmės reiškia, kad didelės turčinės žalos požymis inkriminuotas nuteistiesiems ne kaip dviejų, o tik kaip vieno nusikaltimo (sukčiavimo) padarinys, ir nėra jokio pagrindo sutikti su kasacinių skundų argumentu, kad šia apeliacinės instancijos teismo išvada apskritai buvo paneigtas priešastinis ryšys tarp nuteistųjų veiksmų apgaule gavus minėtus leidimus ir kilusios didelės turčinės žalos Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo biudžetui, iš kurio buvo kompensuojamas UAB „P“ transporto priemonių nemokamas perkėlimas AB „Smiltynės perkėla“ keltais.

Išplėstinės septynių teisėjų kolegijos vertinimu, nuteistųjų bendri veiksmai gaunant UAB „P“ transporto priemonėms leidimus nemokamai keltis AB „Smiltynės perkėla“ keltais galėtų būti vertinami kaip turčinės teisės įgijimas, o pasinaudojimas tokiais leidimais – kaip turčinės prievolės AB „Smiltynės perkėla“ išvengimas apgaule. Nurodytoje neteisėtos turčinės naudos gavimo schemoje, kuri yra akivaizdi, leidimų įgijimas tapo turčinės prievolės išvengimo būtina

sąlyga, todėl kasacinis teismas nusprendė, kad veikos kvalifikavimas pagal pastarąjį požymį iš esmės yra teisingas.

Pagal byloje nustatytas aplinkybes dėl akių surašytų transporto priemonių nuomos sutarčių pateikimas Neringos savivaldybės administracijos darbuotojams siekiant gauti šioms transporto priemonėms minėtus leidimus, išplėstinės septynių teisėjų kolegijos nuomone, pagrįstai teismų įvertintas kaip apgaulės panaudojimas. Neringos savivaldybės administracijos darbuotojams pateiktuose dokumentuose užfiksuota informacija apie tai, kad transporto priemonės nuomos pagrindu valdo UAB „A“, buvo melaginga, apie tai, kad realiai šias priemones valdo bendrovė UAB „P“, kuri ir vykdo ekonominę veiklą minėtomis transporto priemonėmis, Neringos savivaldybės administracijos darbuotojams pranešta nebuvo. Kasacinis teismas pažymėjo, kad apgaulės panaudojimas kaip sukčiavimo elementas nebūtinai turi būti nukreiptas prieš asmenį, kuris dėl to patyrė turtinės žalos. Apgaulė gali būti ir tarpinė, t. y. nukreipta prieš asmenis, kurie dėl suklaudinimo įtakos atlieka sau pagal pareigas priklausančius veiksmus, dėl kurių turtinę žalą patiria tretieji asmenys. Būtent toks apgaulės mechanizmas konstatuotas nagrinėjamoje byloje. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad vien tai, jog Neringos savivaldybės administracijos darbuotojai pasitikėjo jiems pateiktose nuomos sutartyse nurodyta informacija ir jos nepatikrino, nepaneigia apgaulės prieš juos panaudojimo fakto. Byloje nustatyta, kad savivaldybės darbuotoja, atsakinga už leidimų išdavimą, tikrindavo jai prieinamą informaciją apie asmens gyvenamąją vietą, registruotą įmonės buveinę, registruotus transporto priemonių savininkus ir pan. Tačiau patikrinimas, ar nuomos sutartys yra realiai vykdomos ir nėra fiktyvios, akivaizdžiai išeina už savivaldybės administracijos darbuotojų galimybių ribų.

Pasisakydama dėl to, ar nuteistieji veikė sukčiavimui būdinga tiesiogine tyčia, ir dėl to, ar šiuo atveju neteisėtos turtinės naudos gavimas priskirtinas baudžiamųjų, o ne civilinių teisinių santykių sričiai, išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad teismų praktika panašiose bylose dėl to yra skirtinga. Kasacinės instancijos teismas keliose bylose patvirtino išteisinamųjų nuosprendžių pagrįstumą. Visais šiais atvejais tokius procesinius sprendimus lėmė aplinkybės, neleidusios patikimai nustatyti kaltinamųjų tyčios sukčiavimui, pavyzdžiui, kad transporto priemonių panaudos (nuomos) sutarčių pagrindu įmonėms rangovėms leidimus nemokamai keltis parūpindavo Neringoje veikianti ir joje registruota įmonė užsakovė, kuriai tai buvo ekonomiškai naudinga ir kurios vykdomiems darbams buvo reikalingi krovininiai automobiliai, taigi šios įmonės užsakymų darbus vykdžiusių įmonių vadovai galėjo klysti manydami, kad įmonė užsakovė tuos leidimus jų transportui gauna teisėtai, o sutarčių pasirašymas yra tik formali sąlyga gauti tokius leidimus. Be to, turint galvoje visą spektrą realiai susiklosčiusių civilinių santykių tarp įmonių ir tai, kad sudarytos transporto priemonių panaudos (nuomos) sutartys nebuvo nutolusios nuo realiai šių ūkinių subjektų vykdomos sutartinės ekonominės veiklos, buvo konstatuota, kad kaltinamųjų veiksmai neperžengė civilinių teisinių santykių ribų ir neužtraukia baudžiamosios atsakomybės.

Kasacinis teismas nurodė, kad nagrinėjamoje byloje aplinkybių, kurios leistų suabejoti dėl nuteistųjų tyčios apgaule gauti turtinę naudą ar rodytų išskirtinai civilinį teisinį neteisėtų veiksmų ir žalos padarymo pobūdį, nenustatyta. Tokią išvadą išplėstinė septynių teisėjų kolegija padarė atsižvelgdama į aiškiai apgaulingų teisinių santykių sukūrimą tarp atskirų ūkio subjektų, vienam jų siekiant išvengti turtinės prievolės. Gynybos pozicija, kad sprendimas perregistruoti UAB „A“ Neringos mieste ir yra bendras nuteistųjų šeimos verslo reikalas, tik patvirtina tokią išvadą. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad panaudota apgaulė pripažintina esmine, nes būtent dėl pateiktų sutarčių ir jose esančios melagingos informacijos Neringos savivaldybės administracija nusprendė, kad transporto priemonės yra valdomos UAB „A“ ir joms priklauso leidimai nemokamai keltis keltais per Kuršių neriją. Kartu buvo pasinaudota leidimų išdavimo tvarkos netobulumu ir tuo, kad nei Neringos savivaldybės administracija, nei AB „Smiltynės perkėla“, nei Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos pačios neturėjo jokių realių galimybių nustatyti, kad Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo biudžeto lėšomis kompensuojama paslauga įmonei, kuri neturi į tai teisės. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad, kol minėtų leidimų gavimo aplinkybės nebuvo atskleistos ikiteisminio tyrimo metu, pažeistų teisių gynimas civilinėmis teisinėmis priemonėmis iš esmės buvo neįmanomas.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad nuteistiesiems inkriminuotas sukčiavimas išvengiant mokėjimų būtent AB „Smiltynės perkėla“ už suteiktas perkėlimo keltu paslaugas. Būtent šios turtinės prievolės išvengimas suteikė atitinkamą turtinę naudą UAB „P“. Kasaciniam teismui nekilo abejonų, kad nuteistieji tai suvokė, numatė ir to norėjo. To pakako visiems tyčinės kaltės dėl sukčiavimo elementams konstatuoti. Nuteistųjų suvokimas, iš kokių šaltinių ir kokiu pagrindu minėti AB „Smiltynės perkėla“ turtiniai praradimai kompensuojami, šiuo atveju nebuvo būtinas tyčinės kaltės elementas.

Aptariamose bylose kontekste išplėstinė septynių teisėjų kolegija taip pat pasisakė dėl to, ar dviejų įmonių vadovų veiksmai sudarant fiktyvius transporto priemonių nuomos sandorius ir surašant atitinkamas sutartis atitinka dokumentų suklastojimo objektyviusius ir subjektyviusius požymius bei dėl suklastoto dokumento kaip nusikalstamos veikos (BK 300 straipsnis) dalyko ir civilinės sutarties, patvirtinančios tariamąjį ar apsimestinį sandorį, santykio. Kasacinis teismas išaiškino, kad, spręsdami klausimą dėl tariamuosius ir apsimestinius sandorius patvirtinančių sutarčių pripažinimo suklastotais dokumentais baudžiamosiose bylose, teismai privalo ne tik įsitikinti, kad sutartyje nurodyti duomenys įtvirtina tikrovėje nebūtus faktus, bet ir įvertinti pačios sutarties galimų neigiamų pasekmių reikšmingumą ir pavojingumą, tikrųjų sutarties sudarymo tikslų keliamą grėsmę trečiųjų asmenų teisėms, teisinei tvarkai ir visuomenės interesams. Atsižvelgtina ir į tai, ar vertinamo tariamojo ar apsimestinio sandorio atskleidimas ir jo pažeistų kitų asmenų teisių atkūrimas nepriklauso išskirtinai kitų teisės šakų (administracinių nusižengimų, civilinės, mokesčių, darbo) reguliavimo sričiai. Šioje byloje vertinamais sandoriais tarp UAB „P“ ir UAB „A“, taip pat tarp UADBB „L“ ir UAB „A“ nebuvo ketinama sukurti transporto priemonių nuomos santykiams būdingų pasekmių. Civilinės teisės požiūriu šie sandoriai laikytini tariamaisiais. Kartu dėl šiuos sandorius patvirtinančiose sutartyse tyčia įtvirtintų melagingų duomenų apie transporto priemonių perdavimą valdyti UAB „A“ tik tam, kad būtų išvengta pakankamai reikšmingo automobilių, ypač krovininių, perkėlimo mokesčio, šioje byloje minėtos nuomos sutartys pripažintos suklastotais dokumentais. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad transporto priemonių nuomos sutarčių surašymas šiuo atveju buvo neatsiejamas nuo bendrininkų padarytų sukčiavimo veikų. Sutartyse nurodyti duomenys net iš dalies neatitiko ekonominės tikrovės, tariamaisiais nuomos sandoriais ir juos patvirtinančių sutarčių surašymu buvo siekiama vienintelio tikslo – sukurti nusikalstamą schemą, kaip gauti neteisėtą turtinę naudą kito juridinio asmens sąskaita, o tai kelia reikšmingą pavojų teisinei tvarkai ir visuomenės interesams. Be to, minėtų tariamųjų sandorių ir jų žalingų padarinių atskleidimas tapo įmanomas tik taikant baudžiamąjį procesą priemonės ir jokiai kitai teisės šakai būdingos teisinės priemonės nebuvo pakankamos šiam tikslui pasiekti. Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas padarė išvadą, kad teismai, minėtų fiktyvių transporto priemonių nuomos sutarčių surašymą ir pateikimą Neringos savivaldybės administracijai vertindami kaip tikrų dokumentų suklastojimą ir jų panaudojimą, taip pat nuteistųjų veiksmus kvalifikuodami pagal BK 300 straipsnio 1 dalį, baudžiamąjį įstatymą pritaikė tinkamai.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, išplėstinė septynių teisėjų kolegija byloje paduotus kasacinius skundus atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-66-788/2022

BK 209 straipsnio taikymas

Dėl sąmoningai blogo įmonės valdymo, nulėmusio įmonės bankrotą

Šioje baudžiamojoje byloje asmuo buvo nuteistas, be kita ko, pagal BK 209 straipsnį dėl to, kad būdamas įmonės direktorius ir vienintelis akcininkas, žinodamas, jog jo vadovaujama įmonė ilgą laiką dirba nuostolingai ir jos ekonominė (finansinė) padėtis yra sunki, tyčia iššvaistydamas jam patikėtą ir savo žinioje esantį didelės vertės svetimą įmonei priklausantį paskutinį turtą, nusikalstamais veiksmais šį turtą perkeldamas į kitą savo vadovojamą įmonę, sąmoningai įmonę paliko visiškai be jokio realizuotino turto. Tęsdamas nusikalstamą veiką, asmuo įmonę paliko ir be žmoniškųjų išteklių bei patalpų. Dėl šių asmens veiksmų įmonė negalėjo toliau vykdyti veiklos ir

gauti pajamų. Sąmoningai blogai valdydamas įmonę, asmuo nulėmė jos bankrotą ir dėl to padarė didelę turtinę žalą jos kreditoriams. Nuteistosios gynėja, kasaciniame skunde ginčydama, be kita ko, nuteisimą pagal BK 209 straipsnį, teigė, kad teismai nenustatė būtinojo šio nusikaltimo sudėties požymio – pavojingų padarinių, taip pat neaptarė priežastinio ryšio tarp nuteistosios veiksmų ir žalos įmonės kreditoriams.

Kasacinis teismas nurodė, kad BK 209 straipsnyje nustatyta baudžiamoji atsakomybė už sąmoningai blogą įmonės valdymą, kuris nulėmė jos bankrotą, jei dėl to padaryta didelė žala kreditoriams. Taikant šį straipsnį, turi būti nustatyti objektyvieji veikos (sąmoningas blogas įmonės valdymas), jos padarinių (bankrotas, didelė žala kreditoriams) ir priežastinio ryšio tarp veikos ir padarinių požymiai. Blogas įmonės valdymas gali pasireikšti tiek aktyviais veiksmais, tiek ir neveikimu. Tai gali būti per didelis išlaidumas, kai, kaltininkui valdant įmonę, išlaidos viršija pajamas, rizikingų finansinių operacijų atlikimas ar sąmoningas įmonės veiklos neplėtojimas, piktybinis sutarčių nevykdymas, dėl kurio prarandamos prekių ar paslaugų rinkos. Blogo įmonės valdymo pagrindą sudaro įmonės interesų nepaisymas, atsakingų asmenų nuosavų interesų iškėlimas aukščiau įmonės interesų. Baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą bankrotą siejama su tokios veikos mastu, jos padarymo būdu, padariniais, veikos tikslais ir motyvais. Priežastingumas šiame nusikaltime reiškia, kad bankrotą ir atitinkamą žalą kreditoriams nulėmė būtent blogas įmonės valdymas, o ne objektyvios aplinkybės. Įrodinėjant kaltės klausimą, turi būti nustatyta, kad asmuo, turintis įgalinimų valdyti įmonę, veikė tyčia, t. y. suprato, kad blogai valdo įmonę, numatė bankroto ir žalos kreditoriams atsiradimo galimybę ir šių padarinių norėjo (tiesioginė tyčia) arba nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems kilti (netiesioginė tyčia). Pagal BK 209 straipsnį žalos kreditoriams turinį sudaro dėl prievolių neįvykdymo atsiradę tiesioginiai turtiniai praradimai, taip pat negautos pajamos. Apie žalą kreditoriams galima kalbėti tik tada, kai tampa aišku, kad bankroto procedūrų metu neįmanoma visiškai kompensuoti dėl prievolių neįvykdymo atsiradusios žalos. Kaltininko įmonės bankrotas yra tik tarpinis padarinys, nes dėl blogo valdymo atsiradusi bankroto būsena turi būti kreditoriams padaromos didelės turtinės žalos priežastis. Atitinkamai Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 3 straipsnyje nustatyta, kad įmonės kreditoriai – tai turintys teisę reikalauti iš įmonės įvykdyti prievolės ir įsipareigojimus fiziniai ir juridiniai asmenys, tarp jų mokesčių, valstybinio socialinio draudimo įmokų bei privalomojo sveikatos draudimo įmokų nemokėjimo atveju – valstybės institucijos, įpareigtos juos surinkti.

Teisėjų kolegijos nuomone, šioje baudžiamojoje byloje pagrįstai nustatyta, kad nuteistoji, būdama įmonės direktorė, sąmoningai blogai valdė šią bendrovę ir tai nulėmė jos bankrotą. Nuteistoji, turėdama patirties versle, žinodama, jog jos valdoma bendrovė yra blogoje finansinėje padėtyje ir dėl to negalėjo atsiskaityti su kreditoriais, sąmoningai nedidino jos kapitalo, neplėtojo bendrovės veiklos, o neatlygintinai perleido visą likusį 1 064 130,51 Lt (308 193,49 Eur) vertės įmonės turtą kitai įmonei. Taip ji tyčia dar labiau pablogino bendrovės finansinę padėtį ir esmingai pasunkino jos kreditorių galimybes atgauti skolas. Taigi nuteistoji, būdama atsakinga už bendrovės veiklą, nuo 2010 m. sausio 1 d. sąmoningai blogai ją valdė ir atliko tyčinius, priešingus bendrovės interesams veiksmus, dėl kurių įmonė tapo visai nemoki, t. y. ji iššvaistė 1 064 130,51 Lt (308 193,49 Eur) vertės bendrovės turtą, kurį galėjo panaudoti kreditorių reikalavimams patenkinti, nutraukė bendrovės prekybos vietų nuomos sutartis, o jos darbuotojus perkėlė į kitą savo valdomą bendrovę. Taip nuteistoji nulėmė bendrovės bankrotą ir padarė didelę turtinę žalą jos kreditoriams – mokesčius ir įmokas surinkti įpareigotoms institucijoms. Įmonės bankroto byloje patvirtinta, kad Valstybinei mokesčių inspekcijai padaryta 8020,78 Eur žala, o Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Klaipėdos skyriui – 973,86 Eur žala. Bankroto procedūrų metu nėra galimybės kompensuoti kreditoriams atsiradusios žalos, nes bankrutuojanti įmonė neturi jokio turto, į kurį būtų galima nukreipti išieškojimą. Nuteistoji, kaip įmonės direktorė, priimdama bendrovės finansinę padėtį apsunkinančius sprendimus, suvokė, kad savo veika kelia pavojų kreditorių interesams gauti savo turtinių reikalavimų patenkinimą, numatė, kad dėl jos veikos gali kilti didelė turtinė žala kreditoriams, ir tokių padarinių norėjo, t. y. veikė tiesiogine tyčia. Tiesioginės tyčios buvimą jos veikoje patvirtina ir aplinkybė, kad ji sąmoningai neplėtojo įmonės veiklos, netgi visai ją nutraukė, iš esmės perkeldama ją į kitą savo valdomą bendrovę.

Taigi kasacinis teismas padarė išvadą, kad pagal byloje nustatytas aplinkybes nuteistosios veiksmuose teismai pagrįstai nustatė visus būtinuosius nusikaltimo, nurodyto BK 209 straipsnyje, sudėties požymius ir baudžiamąjį įstatymą taikė tinkamai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-64-1073/2022

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 28 straipsnio 2 dalies ir 322 straipsnio 2 dalies nuostatų laikymasis

Dėl nukentėjusiojo informavimo apie apeliacinės instancijos teismo posėdį ir jo teisės jame dalyvauti suvaržymo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje nukentėjusioji kasaciniame skunde nurodė, kad byloje nėra dokumento, patvirtinančio, kad jai buvo išsiųstas Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 31 d. pranešimas apie skundo su baudžiamąja byla siuntimą ir nurodyta posėdžio data ir valanda. Be to, ji nebuvo informuota nei apie 2021 m. vasario 9 d., nei apie 2021 m. kovo 30 d. apeliacinės instancijos teismo posėdžius. Taigi, kasatorės teigimu, taip apeliacinės instancijos teismas nesilaikė procesinio lygiateisiškumo ir rungimosi principų, pažeidė BPK 28 straipsnio, 322 straipsnio 2 dalies nuostatas ir suvaržė jos teises tiesiogiai dalyvauti teismo posėdyje atliekant įrodymų tyrimą, būti išklaustyta, užduoti klausimus į teismo posėdį iškviestai liudytojais, pateikti prašymus.

Vertindama nukentėjusiosios kasacinio skundo argumentus, teisėjų kolegija pirmiausia nurodė, kad pagal baudžiamojo proceso įstatymą nukentėjusysis, be kita ko, turi teisę pateikti prašymus, dalyvauti bylą nagrinėjant teisme, pasakyti baigiamąją kalbą (BPK 28 straipsnio 2 dalis). Šiomis teisėmis jis gali naudotis taip pat kaip ir kaltinamasis, tai atitinka BPK 7 straipsnyje įtvirtintą rungimosi principą, garantuojantį kaltinimo ir gynybos šalims bylos nagrinėjimo teisme metu lygias procesines teises. Tokios nukentėjusiojo teisės išplaukia ir iš Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės į teisingą bylos nagrinėjimą. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktikoje nurodoma, kad šalių procesinės lygybės principas – vienas iš platesnės teisingo bylos nagrinėjimo koncepcijos elementų – reikalauja, kad kiekviena šalis turėtų tinkamą galimybę pristatyti bylą tokiomis sąlygomis, kad jos padėtis nebūtų kur kas nepalankesnė nei priešingos šalies. Iš esmės pagal šį principą šalys turi turėti galimybę žinoti ir pasisakyti dėl visų įrodymų byloje ir pateiktų pastabų, siekdamos daryti įtaką teismo sprendimui. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad EŽTT sprendimuose nuosekliai pabrėžiama, kad Konvencijos tikslas yra užtikrinti realias ir veiksmingas, o ne teorines ar iliuzines teises. Šalių procesinės lygybės principas prarastų prasmę, jei vienai iš jų nebūtų pranešta apie teismo posėdį tokiu būdu, kad ji turėtų galimybę jame dalyvauti, jei nuspręstų įgyvendinti savo teises, nustatytas nacionalinėje teisėje, kai tuo metu kita šalis tokias savo teises veiksmingai įgyvendintų. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nesuteikia bylos šalims teisės gauti procesinius dokumentus tam tikra forma, tačiau, siekiant įgyvendinti teisingumą, bylos šalys apie teismo posėdį turėtų būti informuotos taip, kad ne tik sužinotų posėdžio datą ir vietą, bet ir turėtų pakankamai laiko savo pozicijai parengti ir pasirošti dalyvauti posėdyje.

Kasacinis teismas nurodė, kad pagal BPK 322 straipsnio 2 dalį, nagrinėjant bylą apeliacine tvarka, teismo posėdyje turi teisę dalyvauti nuteistasis, išteisintasis, asmuo, kuriam paskirtos ar nepaskirtos priverčiamosios medicinos priemonės, jų atstovai pagal įstatymą, nukentėjusysis, civilinis ieškovas, civilinis atsakovas ir jų atstovai. Šių asmenų, jeigu jiems buvo laiku pranešta apie bylos nagrinėjimo laiką, neatvykimas nekliudo nagrinėti bylos. Taigi ši BPK 322 straipsnio 2 dalies nuostata suponuoja teismo pareigą įsitikinti, ar pirmiau nurodytiems asmenims buvo laiku pranešta apie bylos nagrinėjimo laiką.

Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad BPK 324 straipsnio, reglamentuojančio bylos nagrinėjimą apeliacinės instancijos teismo posėdyje, 1 dalyje, be kita ko, nurodyta, kad kolegijos pirmininkas patikrina, kas atvyko į posėdį, ar apie bylos nagrinėjimo laiką buvo pranešta asmenims,

nurodytiems BPK 322 straipsnyje, ir teismas nusprendžia, ar galima nagrinėti bylą, jei kas nors iš proceso dalyvių neatvyko. Klausimas, ar galima nagrinėti bylą, kai į posėdį neatvyko kas nors iš šauktų asmenų, išsprendžiamas vadovaujantis BPK 266 straipsnyje nurodytomis taisyklėmis, iš kurių išplaukia, kad tais atvejais, kai į teisiamąjį posėdį neatvyko BPK 266 straipsnio 1 dalyje nurodyti asmenys, tarp jų ir nukentėjusysis, teismas, vadovaudamasis BPK 246–252 straipsnių nuostatomis, nusprendžia, ar nagrinėti bylą toliau, ar jos nagrinėjimą atidėti.

Apžvelgiamos bylos kontekste kasacinis teismas pirmiausia atkreipė dėmesį į tai, kad sprendžiant, ar nebuvo pažeistos minėtos nukentėjusiosios teisės, svarbu ne tai, ar dokumentas, patvirtinantis, kad nukentėjusiajai buvo išsiųstas Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 31 d. pranešimas apie skundo su baudžiamąja byla siuntimą, yra baudžiamajoje byloje, bet tai, ar ji buvo informuota ir žinojo apie 2021 m. vasario 9 d. apeliacinės instancijos teismo posėdį. Teisėjų kolegija nurodė, kad iš baudžiamosios bylos ir Lietuvos teismų informacinės sistemos (LITEKO) matyti, jog, priešingai nei teigia kasatorė, ji buvo informuota ir žinojo apie 2021 m. vasario 9 d. apeliacinės instancijos teismo posėdžio datą ir laiką.

Spřsdama, ar nukentėjusioji buvo informuota apie kitą – 2021 m. kovo 30 d. – apeliacinės instancijos teismo posėdį, teisėjų kolegija pažymėjo, kad iš LITEKO duomenų matyti, kad įrašų apie pranešimo apie 2021 m. kovo 30 d. apeliacinės instancijos teismo posėdį išsiuntimą, taip pat apie prisijungimo prie 2021 m. kovo 30 d. nuotolinio apeliacinės instancijos teismo posėdžio per *Zoom* programą nuorodos išsiuntimą nukentėjusiajai nėra. Baudžiamajoje byloje duomenų, patvirtinančių, kad nukentėjusioji būtų buvusi informuota apie 2021 m. kovo 30 d. apeliacinės instancijos teismo posėdį, taip pat nėra. Šiame kontekste teisėjų kolegija pabrėžė, kad nukentėjusiosios pateikto prašymo bylą nagrinėti rašytinio proceso tvarka negalima prilyginti jos prašymui bylą nagrinėti jai nedalyvaujant ir kaip tokį jį traktuoti. Kita vertus, teisėjų kolegija pažymėjo, kad net jei toks nukentėjusiosios prašymas ir būtų pateiktas, tai neatleidžia teismo nuo pareigos tinkamai ir laiku informuoti ją apie vykstantį teismo posėdį.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas nusprendė, kad, neinformuojant nukentėjusiosios apie 2021 m. kovo 30 d. apeliacinės instancijos teismo posėdį, buvo suvaržytos jos BPK 28 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos teisės pateikti prašymus, dalyvauti bylą nagrinėjant teisme, pasakyti baigiamąją kalbą, pažeisti rungimosi, proceso šalių lygiateisiškumo principai ir BPK 322 straipsnio 2 dalies nuostatos, įtvirtinančios nukentėjusiojo teisę dalyvauti bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme ir įpareigojančios teismą tinkamai ir laiku informuoti nukentėjusįjį apie teismo posėdį. Šiuos pažeidimus kasacinis teismas pripažino esminiais. Dėl to kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 27 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-25-387/2022

BPK 191 ir 192 straipsnių nuostatų taikymas

Dėl asmens parodymo atpažinti tvarkos pažeidimo

Apžvelgiamoje baudžiamajoje byloje vienas iš nuteistųjų savo kasaciniame skunde, be kita ko, teigė, kad atliekant jo atpažinimą pagal nuotrauką buvo pažeistos BPK 191–192 straipsnių nuostatos.

Atsakydama į šį kasacinio skundo argumentą teisėjų kolegija nurodė, kad pagal baudžiamajo proceso įstatymą apklausto asmens parodymams apie tam tikrą asmenį, daiktą ar kitokį materialų objektą patikrinti gali būti daromas parodymas atpažinti. Atpažįstantis asmuo pirmiau turi būti apklaustas apie aplinkybes, kuriomis jis matė ar kitaip įsidėmėjo atpažintiną asmenį, daiktą ar kitokį objektą, taip pat apie žymes ir ypatybes, pagal kurias jis gali atpažinti tą asmenį, daiktą ar kitokį objektą (BPK 191 straipsnis). Pagal BPK 192 straipsnio nuostatas asmens parodymas atpažinti yra atliekamas dviem būdais: 1) atpažintinas asmuo parodomas atpažįstančiajam drauge su kitais tos pačios lyties asmenimis, pagal išorę kuo panašesniais į atpažintiną (1 dalis); 2) atpažinimas daromas pagal nuotrauką, jeigu parodyti asmens negalima arba

kai to reikia liudytojo ar nukentėjusiojo saugumui užtikrinti (6 dalis). Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad atpažinimas pagal nuotrauką taip pat gali būti daromas siekiant užtikrinti saugumą su teisėsaugos institucijomis bendradarbiauti sutikusiam įtariamajam. Taigi, atpažinimas pagal nuotrauką yra atliekamas tik tada, kai egzistuoja objektyvios priežastys, trukdančios parodyti atpažintiną asmenį, arba kai yra būtina užtikrinti proceso dalyvių saugumą.

Iš bylos matyti, kad 2017 m. liepos 21 d. parodymo atpažinti pagal nuotrauką metu nukentėjusysis iš 6 jam pateiktų nuotraukų atpažino nuteistąjį, nurodydamas, kad šis asmuo spardė jo automobilį, o vėliau su kitais dviem vaikiniais jį mušė. Nukentėjusysis nurodė, kad nuteistąjį atpažino iš veido bruožų.

Pagal bylos duomenis ikiteisminio tyrimo metu atliekant asmenų atpažinimą buvo parodyti iš nuotraukų iš viso 58 asmenys, nes buvo tiriama veika, padaryta per mokyklos abiturientų šventę, kurioje dalyvavo daug asmenų. Teisėjų kolegija sutiko, kad tokiu atveju dėl didelio atpažintinų asmenų skaičiaus ir neturint nustatytų įtariamųjų buvo objektyvi priežastis, trukdanti atlikti atpažinimą parodant atpažinti ne asmenis, bet jų nuotraukas. Tačiau kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad iš bylos medžiagos taip pat matyti, kad prieš atliekant šį atpažinimą nukentėjusysis nebuvo tinkamai apklaustas apie atpažįstamojo žymes ir ypatybes, pagal kurias jis gali atpažinti tą asmenį. Todėl, kaip pažymėjo kasacinis teismas, asmens atpažinimo procesinis veiksmas neviseiškai atitiko BPK 191 straipsnyje įtvirtintus reikalavimus.

Spręsdamas, ar pirmiau nurodytas pažeidimas buvo esminis, kasacinis teismas pažymėjo, kad pirmosios instancijos teisme nukentėjusysis buvo išsamiai apklaustas apie atpažinimo aplinkybes, apklausta ir atpažinimą atlikusi tyrėja. Apeliacinės instancijos teismas šias aplinkybes išsamiai išanalizavo, įvertino ir tai, kad nukentėjusysis akistatos su nuteistuoju metu neabejodamas tvirtino, jog pirmiau minėtus nusikalstamus veiksmus atliko būtent nuteistasis, tą patį tvirtino ir teismo posėdyje, įvertinęs ir kitus bylos duomenis, teismas atpažinimo rezultatai motyvuotai įvertino kaip patikimą. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas nusprendė, kad BPK 191 straipsnio reikalavimų pažeidimas šiuo atveju nebuvo esminis, sukliudęs byloje nustatyti tiesą.

Taigi kasacinis teismas nuteistojo kasacinio skundo argumentus dėl pirmiau nurodytų BPK straipsnių nuostatų nesilaikymo atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92-511/2022

III. CIVILINĖS BYLOS

Daiktinė teisė

Dėl turto administratoriaus įgaliojimų apimties

Ieškovas turto administratorius prašė teismų iš atsakovių priteisti licencinį mokesį pagal atsakovių ir turto administratoriaus administruojamos įmonės vardu sudarytas licencines sutartis dėl administruojamos įmonės prekių ženklų naudojimo. Pasibaigus ieškovo kaip turto administratoriaus įgaliojimams ir jokiai kitam trečiajam asmeniui neperėmus procesinių ieškovo teisių, pirmosios instancijos teismai paliko ieškinius nenagrinėtus arba bylas nutraukė ir priteisė atsakovėms iš ieškovo bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Sujungus nurodytas civilines bylas, apeliacinės instancijos teismas, be kita ko, nusprendė, kad pirmosios instancijos teismai pagrįstai priteisė atsakovėms iš ieškovo bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

Šioje byloje nėra ginčo dėl to, kad turtui antstolio patvarkymu buvo nustatytas turto paprastasis administravimas ir ieškovas veikė pagal turto paprastąjį administravimą reglamentuojančias teisės normas. Kasacinis teismas nurodė, kad, remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.239 straipsnio 1 dalimi, turto paprastojo administravimo tikslas – turto išsaugojimas arba jo naudojimo pagal tikslinę paskirtį užtikrinimas, tuo tarpu turto visiško administravimo tikslas – ne tik turto išsaugojimas, bet taip pat turto gausinimas, tvarkymas taip, kad jis duotų pajamų, bei naudojimas tokiam tikslui, kuris yra palankiausias naudos gavėjui. Sistemiskai aiškindamas aptariamą teisės normą kasacinis teismas padarė išvadą, kad paprastajam

administravimui nekeliamas tikslas, taigi, ir į administratoriaus įgaliojimus neįeina turto gausinimas, tvarkymas taip, kad jis duotų pajamų, bei naudojimas tokiam tikslui, kuris yra palankiausias naudos gavėjui. Todėl paprastojo turto administravimo atveju administratoriaus veiksmai, susiję su pirmiau nurodytais tikslais, laikytini veikimu viršijant administratoriaus įgaliojimų ribas. Kasacinio teismo vertinimu, ieškovo atlikti veiksmai (siūlymas atsakovams sudaryti licencines sutartis ir kreipimasis į teismą dėl skolos pagal šias sutartis priteisimo) yra nesuderinami su turto paprastojo administravimo tikslais, nustatytais CK 4.239 straipsnio 1 dalyje, todėl negali būti laikomi sukeliančiais kokias nors teises pasekmes. Kasacinis teismas pažymėjo, kad turto naudojimą pagal tikslinę paskirtį, neperžengiantį turto paprastojo administratoriaus įgaliojimų ribų, ginčo atveju atitiktų turto administratoriaus veiksmai, kuriais jis įgyvendintų iš trečiojo asmens (prekių ženklų ir autorių teisių savininko) iki turto arešto sudarytų licencinių sutarčių išplaukiančias teises ir pareigas (pvz., administruotų pajamas, gaunamas pagal prekių ženklų ir autorių teisių savininko iki arešto sudarytas sutartis, mokėtų įmokas ir mokesčius, susijusius su administruojamu turtu, ir pan.). Tačiau šioje byloje nėra duomenų, kad iki turto arešto tarp trečiojo asmens ir atsakovų buvo sudarytos licencinės sutartys ir (ar) trečiasis asmuo buvo pareiškęs bent kokius reikalavimus atsakovams dėl licencinio mokesčio priteisimo. Todėl ir ieškovas, veikdamas pagal turto paprastąjį administravimą reglamentuojančias teisės normas, nagrinėjamu atveju neturėjo teisės to daryti. Todėl kasacinis teismas pripažino teisiškai pagrįsta apeliacinės instancijos teismo išvadą, kad pareikšdamas ieškinį, kuriame prašė pripažinti, jog turto savininko vardu su atsakovu sudarė licencinę sutartį, ir priteisti licencinį mokesťį jo naudai, ieškovas veikė *ultra vires* (viršydamas suteiktus įgaliojimus), t. y. vadovaudamasis turto visišką administravimą reglamentuojančiomis CK nuostatomis. Atsižvelgdamas į tai, kad šioje byloje ieškovo kaip turto administratoriaus atlikti veiksmai viršija jo įgaliojimų ribas, kasacinis teismas padarė išvadą, jog ieškovas prisiėmė priešingos šalies patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo riziką. Kasacinis teismas nusprendė, kad skundžiama nutartimi atsakovių patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimas pagrįstai priteistas iš ieškovo, taikant bendrą taisyklę, kad išlaidas atlygina už jų susidarymą atsakinga šalis, negavusi savo reikalavimų patenkinimo, atsakovus bendraja prasme laikant šalimis, kurių naudai priimtas sprendimas (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 93 straipsnio 1 dalis, 94 straipsnio 1 dalis, 98 straipsnio 1 dalis).

Remdamasis išdėstytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-171-969/2022

Šeimos teisė

Dėl atsakovo gynimosi būdų, kai jis nesutinka (nurodydamas kitoki) su ieškinyje nurodytu sutuoktinių turto balansu ir siekia turto padalijimo jo nurodomu būdu

Ieškovė ieškinyje pareiškė reikalavimą dėl santuokoje įgyto turto padalijimo ir kitų santuokos nutraukimo teisinių padarinių, kuriuos teismas privalo išspręsti nutraukdamas santuoką. Atsakovas atsiliepime į ieškinį išdėstė ne tik savo nesutikimo su ieškinyje reiškiamais reikalavimais motyvus ir argumentus, bet ir prašė teismo į sutuoktinių bendro turto balansą įtraukti dar kitą santuokoje įgytą dalytiną turtą, kurio nebuvo nurodyta ieškinyje, ir šį turtą padalyti pagal atsakovo atsiliepime nurodytą būdą. Pirmosios instancijos teismas kvalifikavo atsakovo atsiliepimą kaip priešieškinį (pateiktas atsiliepimas į ieškinį, turintis priešieškinio požymių) ir įpareigojo už papildomai pareikštus turtinius reikalavimus, kurių nebuvo nurodyta ieškinyje, sumokėti žyminį mokesťį. Apeliacinės instancijos teismas paliko pirmosios instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Kasacinis teismas yra nurodęs, kad galiojančiose civilinio proceso teisės normose nustatytos dvi atsakovo gynimosi nuo pareikšto ieškinių priemonės – priešinis ieškinys ir atsiliepimas (atsikirtimas) į ieškinį (CPK 142, 143 straipsniai). Atsiliepime į ieškinį atsakovas nurodo nesutikimo su ieškiniu motyvus, t. y. atsikirtimus į ieškovo reikalavimus, tačiau negali reikšti savarankiškų reikalavimų. Tiek priešieškinis, tiek atsiliepimas į ieškinį yra atsakovo gynimosi nuo

pareikšto ieškinio būdai, kurių pasirinkimas tenka atsakovui ir priklauso nuo jo siekiamo rezultato. Taigi, jeigu atsakovas yra pasyvioji šalis, jis savo atsikirtimus gali išdėstyti atsiliepime į ieškinį, tačiau jeigu atsakovas reiškia savarankiškus reikalavimus ieškovui, pastarieji turi būti suformuluoti pasirenkant kitą gynybos priemonę – reiškiant priešieškinį. Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad iš šią bylą nagrinėjusių teismų procesinių sprendimų turinio matyti, jog teismai atsakovo savarankišku reikalavimu laikė tik jo prašymą į dalytino turto balanso sudėtį įtraukti ieškinyje nenurodytą turtą (t. y. buto baldus ir įrangą, turtines teises į buto išlaikymą pagal suvestinę, turtines teises į buto banko paskolos išmokėjimą) ir padalyti šį turtą jo nurodomu būdu (priteisiant jo asmeninę nuosavybę), taigi, ir žyminį mokesčių skaičiavo bei įpareigojo atsakovą sumokėti (tik) nuo šio, ieškinyje nenurodyto, turto. Kasacinis teismas pažymėjo, kad atsakovo argumentai, susiję su ieškinyje nurodyto turto padalijimu, teismų nebuvo vertinti kaip savarankiški turtiniai reikalavimai. Kasacinis teismas sutiko su pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų išvadomis, kad atsakovo atsiliepime išdėstyti nesutikimo su ieškinio reikalavimu padalyti santuokos metu įgytą turtą argumentai patvirtina esant naujų sprendimų su šiuo reikalavimu susijusių klausimų, kurie nenurodyti ieškinyje. Taigi, negalima sutikti su atsakovo teigimu, kad jis atsiliepime į ieškinį tik nepritarė ieškovės siūlomam turto padalijimo būdai. Atsakovas, reikalaujdamas padalyti turtą, kuris nebuvo nurodytas ieškinyje, formulavo naujus turtinius reikalavimus, už kuriuos, be kita ko, turėjo būti sumokėtas žyminis mokestis. Kasacinio teismo vertinimu, nėra pagrindo nesutikti su tokia teismų išvada, kuri atitinka tiek pirmiau minimas CPK nuostatas, tiek kasacinio teismo praktiką, o kasacinio skundo argumentai nesudaro pagrindo daryti priešingą išvadą.

Remdamasis išdėstytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-128-916/2022

Sutarčių teisė

Dėl netinkamos kokybės daikto pirkėjo (vartotojo) teisės vienašališkai nutraukti sutartį ir reikalauti sugrąžinti visą už daiktą sumokėtą kainą

Ieškovė (pirkėja, vartotoja) sudarė su atsakove (pardavėja, verslininke) naujos transporto priemonės (automobilio) pirkimo–pardavimo sutartį su trejų metų, arba iki 100 000 km ridos, kokybės garantija (toliau – sutartis). Po dvejų metų ieškovei priklausančio automobilio eksploatavimo laikotarpiu, kai dar nebuvo pasibaigusi pardavėjos suteikta automobilio kokybės garantija, nepataisomai sugedo automobilio sankaba. Pardavėjai atsisakius atlikti automobilio garantinį remontą, pirkėja vienašališkai nutraukė sutartį ir pareikalavo grąžinti visą automobilio pirkimo kainą. Atsakovei nevykdant pirkėjos reikalavimo, ši kreipėsi į teismą, prašydama priteisti iš atsakovės visą pirkimo kainą už atsakovei grąžintą nekokybišką automobilį. Atsakovė priešieškiniu prašė pripažinti neteisėtu ieškovės vienašališką sutarties nutraukimą, nes, kaip ji pati teigė, sankabos gedimas nėra gamintojo brokas, o netinkamo automobilio eksploatavimo priežastis, be to, šis gedimas yra mažareikšmis. Pirmosios instancijos teismas tenkino ieškinį ir atmetė priešieškinį. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė priešingai – atmetė ieškinį ir tenkino priešieškinį.

Ieškovė savo pažeistai teisei apginti pasirinko CK 6.363 straipsnio, reglamentuojančio netinkamos kokybės daiktą nusipirkusio pirkėjo teises, 7 dalies 4 punkte nustatytą vartotojo pažeistų teisių gynimo būdą – vienašališkai nutraukė pirkimo–pardavimo sutartį ir pareikalavo iš atsakovės grąžinti sumokėtą kainą. Kasacinis teismas nurodė, kad norėdamas išvengti atsakomybės už parduoto daikto kokybės trūkumus būtent pardavėjas privalo paneigti jo atsakomybės už parduodamo daikto kokybę prezumpciją, t. y. įrodyti, kad daikto kokybės trūkumai atsirado po daiktų perdavimo pirkėjui dėl jo netinkamo naudojimosi daiktu arba trečiųjų asmenų kaltės ar nenugalimos jėgos. Šalių sudarytoje sutartyje buvo nustatyta, kad kokybės garantija netaikoma automobilio defektams, kurie atsirado dėl susidėvėjimo. Atsižvelgdami į tai, ekspertizės išvadą bei kitus šalių pateiktus įrodymus, šią bylą nagrinėję teismai tyrė, vertino ir padarė priešingas išvadas, dėl kokios priežasties – gamintojo broko ar pirkėjo netinkamo automobilio eksploatavimo –

nepataisomai sugedo automobilio sankaba. Kasacinio teismo vertinimu, eksperto galutinė išvada, kuria išimtinai rėmėsi apeliacinės instancijos teismas, neparemta atlikto tyrimo eiga, prieštarauja tarpinėms tyrimo išvadoms, kai kurios tarpinės išvados padarytos neatlikus tyrimo ar jį atlikus neišsamiai arba grindžiamos prielaidomis. Dėl to eksperto išvada, jog automobilio sankaba susidėvėjo dėl netinkamo jos eksploatavimo, kelia pagrįstų abejonų. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad, sprendžiant klausimą dėl sankabos gedimo priežasties, byloje pateikta eksperto išvada nelaikytina patikimu ir pakankamu įrodymu, paneigiančiu ieškovės nurodytą aplinkybę, jog automobilio sankaba susidėvėjo dėl gamintojo broko, o visos abejonės vertintinos vartotojo, kaip silpnesniosios sutarties šalies, naudai. Dėl to pirmosios instancijos teismas pagrįstai nesivadovavo vien tik eksperto išvada dėl nustatytų ekspertizės akto esminių trūkumų ir ją vertino kartu su kitais byloje surinktais įrodymais (automobilis įsigytas naujas, nebuvo naudojamas ekstremaliomis sąlygomis, sankabos gedimas atsirado per garantinį trejų metų laikotarpį, kai automobilio rida tokiam gedimui atsirasti buvo labai maža, automobilio techninio patikrinimo metu po vienerių metų nenustatyta jokių sankabos gedimų). Kasacinis teismas padarė išvadą, kad pardavėja (atsakovė) neįrodė, jog automobilio sankabos gedimas atsirado ne dėl gamyklinio broko, taip pat kad jį lėmė pirkėjos (vartotojos) netinkamas naudojimas daiktu. Kasacinis teismas nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai padarė labiau tikėtiną išvadą, jog automobilio sankabos susidėvėjimą lėmė gamintojo brokas, todėl atsakovė yra atsakinga už atsiradusį automobilio kokybės trūkumą (CK 6.333 straipsnio 3 dalis).

Kartu kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad CK 6.363 straipsnyje (nei redakcijoje, galiojusioje nuo 2001 m. liepos 1 d. iki 2014 m. birželio 12 d.; nei redakcijoje, galiojusioje nuo 2014 m. birželio 13 d. iki 2021 m. gruodžio 31 d., kuri taikytina šio ginčo atveju) nebuvo įtvirtintas vartotojo teisių gynimo būdų pasirinkimo eiliškumas (hierarchija) ir vartotojas buvo laisvas pasirinkti vieną iš CK 6.363 straipsnio 7 ir 8 dalyse įtvirtintų teisių gynimo būdų. Kasacinis teismas priminė savo formuojamą praktiką, jog kilus ginčams iš vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčių, sudarytų iki 2014 m. birželio 12 d., vartotojas buvo laisvas pasirinkti nurodytus teisių gynimo būdus tiek, kiek tai neprieštaravo proporcingumo principui, tuo tarpu ginčams kilus iš vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčių, sudarytų nuo 2014 m. birželio 13 d., vartotojas buvo laisvas pasirinkti nurodytus teisių gynimo būdus, įskaitant ir vienašališką sutarties nutraukimą reikalaujant sugrąžinti už daiktą sumokėtą sumą, išskyrus atvejus, kai daikto trūkumas kvalifikuojamas kaip mažareikšmis. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad daikto trūkumas laikytinas mažareikšmiu tuomet, kai daikto savybių, kokybės rodiklių ar funkcionalumo nukrypimas nuo vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties nuostatų yra menkas (nežymus) ir turi mažai reikšmės, sprendžiant dėl daikto kokybės atitikties vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties reikalavimams. Vertinant, ar daikto savybės tik menkai (nežymiai) nukrypsta nuo vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties nuostatų, teisinės reikšmės turi ir vartotojo teisėti lūkesčiai dėl to daikto kokybės. Atsižvelgdamas į tai, kad dėl automobilio sankabos gedimo jo negalima naudoti pagal tiesioginę paskirtį, kad atsakovės pasiūlyta ieškovei sankabos remonto kaina yra didelė – sudaro net 7,3 proc. naujo automobilio kainos, kad automobilio gedimas įvyko likus beveik 14 mėnesių iki garantinio termino pabaigos ir kad atsakovė be teisėto pagrindo taikyti automobiliui kokybės garantiją ir savo sąskaita pašalinti automobilio gedimą atsisakė, kasacinis teismas nusprendė, jog nustatyti ieškovei priklausančio automobilio trūkumai neatitiko mažareikšmiškumo kriterijaus ir dėl to nėra pagrindo taikyti CK 6.363 straipsnio 8 dalyje nustatytos išlygos, ribojančios vartotojų teisių pažeidimo būdo – vienašališko sutarties nutraukimo – taikymą. Dėl automobilio gedimo ieškovė (vartotoja), pagal sutartį turėdama teisėtą lūkestį per nustatytą garantinį laikotarpį reikalauti iš pardavėjo, esant nustatytoms garantijoje sąlygoms, per protingą laikotarpį nemokamai remontuoti bei keisti automobilio detales, patyrė didelius nepatogumus, nes neteko galimybės naudotis automobiliu asmeniniams poreikiams tenkinti. Taigi, ieškovė negavo to, ko siekė ir tikėjosi sudarydama automobilio pirkimo–pardavimo sutartį.

Remdamasis išdėstytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Dėl sutartinės ir deliktinės civilinės atsakomybės atribojimo, kai žūsta arba yra sugadinamas rangovo žinioje esantis užsakovui priklausantis daiktas, taip pat darbų rezultato atsitiktinio žuvimo ar sugedimo rizikos perėjimo užsakovui vartojimo rangos atveju

Ieškovas (užsakovas, vartotojas) prašė teismo iš atsakovės (rangovė, automobilių remonto dirbtuvės) priteisti žalos, kuri kilo dėl gaisro metu apgadinto automobilio, atlyginimą. Pirmosios instancijos teismas ieškinio dalį tenkino, nes nusprendė, kad atsakovė, kaip rangovė, yra atsakinga už tai, kad neišsaugojo jai ieškovo perduoto automobilio, kuri po remonto atsakovė paliko prie jai priklausančių pastatų. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė priešingai – atmetė ieškinį, nes nusprendė, kad atsakovė nėra atsakinga už automobilio apgadinimą, nes gaisro dieną atsitiktinė daikto žūties rizika buvo perėjusi ieškovui, kadangi jis sutartu laiku nepriėmė atliktų automobilio remonto darbų.

Kasacinis teismas nurodė, kad šią bylą nagrinėjusių teismų nustatyta, jog tarp šalių susiklostė žodiniai rangos sutartiniai teisiniai santykiai, kurių pagrindu rangovė įsipareigojo pagal užsakovo pageidavimus perdažyti kai kurias ieškovui priklausančio automobilio dalis. 2019 m. rugsėjo 15 d. įvyko gaisras, jo metu buvo apgadinta rangovei priklausančioje teritorijoje po atliktų remonto darbų stovinti užsakovo transporto priemonė. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ginčo atveju dėl rangovės prievolės atlyginti užsakovo patirtus nuostolius pagrįstai buvo sprendžiama ne deliktinės, bet sutartinės atsakomybės pagrindu. Sprendžiant, ar turtinė prievolė dėl nuostolių atlyginimo atsirado dėl to, kad asmuo neįvykdė ar netinkamai įvykdė savo sutartinę prievolę, teisinę reikšmę turi aplinkybė, ar neteisėtų veiksmų atlikimo metu tarp šalių sudaryta sutartis nėra pasibaigusi, kadangi sutarties pasibaigimas lemia ir sutartinių prievolių pasibaigimą. Gaisro kilimo dieną (2019 m. rugsėjo 15 d.) ginčo šalis siejė rangos teisiniai santykiai nebuvo pasibaigę tinkamu rangos sutarties įvykdymu (CK 6.123 straipsnis), kadangi ieškovas nebuvo priėmęs atliktų darbų ir už juos atsiskaitęs. Byloje nėra duomenų, kad ginčo šalių sudaryta rangos sutartis būtų buvusi nutraukta ar pasibaigusi kitais įstatyme nustatytais prievolių ar sutarčių pabaigos pagrindais.

Kasacinis teismas nurodė, kad kai rangos sutarties dalykas yra apibrėžiamas darbų atlikimu, kurių rezultatas turi lemti esamo užsakovui priklausančio kilnojamojo daikto modifikavimą (remontą, patobulinimą, pakeitimą ar pan.), tam, kad šalių sudarytą rangos sutartį būtų galima realiai įvykdyti, užsakovas rangos darbų atlikimo tikslu turi perduoti tokį daiktą rangovui. Kadangi perdavus daiktą rangovo žinion būtent rangovui paprastai pereina to daikto kontrolė, rangovas laikytinas esančiu geresnėje padėtyje, sprendžiant priemonių, kurių turi būti imtasi užtikrinant jam patikėto daikto saugumą, klausimą. Atsižvelgdamas į tai, įstatymų leidėjas įtvirtino rangovui pareigą dėl jam užsakovo patikėto turto saugumo užtikrinimo, kurios pažeidimas lemia rangovo sutartinės atsakomybės už šio turto praradimą ar sužalojimą atsiradimo pagrindą. Vadovaujantis CK 6.657 straipsniu, rangovas privalo imtis visų įmanomų priemonių užsakovo jam patikėto turto saugumui užtikrinti ir atsako už šio turto praradimą ar sužalojimą. Taigi rangovas šiuo atveju yra atsakingas ne tik už pagrindinių pareigų pagal rangos sutartį įvykdymą, bet ir už užsakovo daikto, kurio atžvilgiu atliekamas tam tikras darbas, saugumo užtikrinimą. Ši rangovo pareiga yra civiliniuose teisiniuose santykiuose galiojančios bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai išraiška rangos teisiniuose santykiuose ir ji tiesiogiai įtvirtinta rangos sutartinius santykius reglamentuojančiose normose. CK 6.657 straipsnyje įtvirtinta rangovo pareiga imtis visų įmanomų priemonių užsakovo jam patikėto turto saugumui užtikrinti galioja visą sutarties galiojimo laikotarpį, kol daiktas yra rangovo žinioje, t. y. iki to laiko, kai užsakovas priima atliktą darbą ir atsiima užsakovui rangos darbų atlikimo tikslu perduotą turtą. Sprendžiant dėl rangovo atsakomybės, kai CK 6.657 straipsnyje įtvirtintą sutartinę prievolę pažeidžia įmonė (verslininkas), papildomai taikytinas ir CK 6.256 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas reglamentavimas, kuriuo remiantis tuo atveju, jei įstatymai ar sutartis nenustato ko kita, įmonė (verslininkas) už sutartinės prievolės neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą atsako visais atvejais, jei neįrodo, kad prievolės neįvykdė ar netinkamai ją įvykdė dėl nenugalimos jėgos. Šioje teisės normoje yra įtvirtinta verslininko

atsakomybės be kaltės taisyklė, pagal kurią jis atsakomybės gali išvengti tik dėl nenugalimos jėgos aplinkybių. Todėl kai rangovas yra įmonė (verslininkas), sisteminis CK 6.657 straipsnyje ir 6.256 straipsnio 4 dalyje įtvirtintų teisės normų aiškinimas lemia, kad tuo atveju, jei rangos sutartis nenustato priešingai, rangovas atsako už jam rangos sutartimi rangos darbų atlikimo tikslu patikėto turto praradimą ar sužalojimą visais atvejais, jei neįrodo, kad prievolės neįvykdė ar netinkamai ją įvykdė dėl nenugalimos jėgos.

Rangos sutarties atveju rangos sutarties šalis sieja abipusę prievolę dėl atliktų darbų perdavimo ir priėmimo. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, vadovaujantis CK 6.649 straipsniu, darbų rezultato perdavimo ar priėmimo termino praleidimo atveju atsakomybė už daiktą (darbų rezultato) atsitiktinį žuvimą ar sugedimą tenka tai rangos sutarties šaliai (rangovui ar užsakovui), dėl kurios kaltės tas terminas buvo praleistas. Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į CK 6.649 straipsnio 2 dalyje ir 6.662 straipsnio 7 dalyje įtvirtintą reglamentavimą, padarė išvadą, kad būtina darbo rezultato atsitiktinio žuvimo ar sugedimo rizikos perėjimo užsakovui sąlyga yra užsakovo pareigos dėl darbų rezultato priėmimo įvykdymo termino pažeidimas, kuris, be kita ko, gali būti nulemtas užsakovo vengimo priimti atliktus darbus. Rangos sutarties šalių susitarimas dėl termino, per kurį užsakovas privalo priimti atliktus darbus, sudaro pagrindą tokį terminą kvalifikuoti kaip sutartinės prievolės įvykdymo terminą ir jo pažeidimo atveju taikyti įstatyme nustatytas pasekmes, įskaitant atsitiktinio darbo rezultato žuvimo ar sugedimo rizikos perėjimą užsakovui, jei egzistuotų kitų įstatyme nustatytų sąlygų, būtinų šioms teisinėms pasekmėms atsirasti, visuma. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad įprastai praktikoje, sudarant rangos sutartis dėl automobilių remonto darbų atlikimo, rangos sutarties šalys sutartimi neapibrėžia nei darbų atlikimo, nei darbų rezultato perdavimo–priėmimo terminų, o jei apibrėžia, tai tik darbų atlikimo. Šalių susitarimo dėl šio prievolės įvykdymo termino tinkamas kvalifikavimas, kurį atlieka teismas, turi esminę reikšmę CK 6.649 straipsnio 1 dalyje ir 6.662 straipsnio 7 dalyje nurodytų pasekmių atsiradimui. Taip pat atsižvelgdamas į tai, kad tarp ginčo šalių buvo susiklostę vartojimo rangos teisiniai santykiai, kasacinis teismas pažymėjo, kad vartojimo rangos atveju įstatymų leidėjas suteikia papildomų garantijų užsakovui. Vadovaujantis CK 6.679 straipsnio 1 dalimi, jeigu užsakovas neatvyksta atsiimti darbų rezultato arba kitaip vengia priimti atliktą darbą, tai rangovas privalo raštu įspėti užsakovą apie jo pareigą atsiimti darbų rezultatą. Kasacinis teismas išaiškino, kad CK 6.679 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos rangovo pareigos raštu įspėti užsakovą apie jo pareigą atsiimti darbų rezultatą tinkamas įvykdymas reiškia papildomo prievolės įvykdymo termino dėl darbų rezultato atsiėmimo užsakovui nustatymą. Nors papildomo prievolės įvykdymo termino nustatymą reglamentuojanti CK 6.209 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisės norma yra dispozityvioji, suteikianti dėl sutarties neįvykdymo nukentėjusiai šaliai teisę raštu nustatyti papildomą terminą sutarčiai įvykdyti, pranešant apie tai kitai šaliai, tačiau, aiškinant ją sistemiškai su vartotojų teisinę apsaugą vartojimo rangos atveju užtikrinančia CK 6.679 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisės norma, darytina išvada, kad, užsakovui nustatytu terminu nepriėmus atlikto darbo, rangovui kyla įstatymo nustatyta pareiga nustatyti užsakovui papildomą prievolės priimti darbų rezultatą įvykdymo terminą. Kadangi rangovo pagal įstatymą nustatytas papildomas terminas užsakovo prievolei įvykdyti turi atitikti protingumo kriterijų, tai lemia, kad toks terminas turi būti realus, atitikti prievolės prigimtį ir esmę, sudaryti sąlygas užsakovui tinkamai įvykdyti prievolę dėl atliktų darbų priėmimo. Rangovas, įgyvendindamas jam CK 6.679 straipsnio 1 dalyje nustatytą pareigą, gali nustatyti konkrečią kalendorinę data ar laikotarpį apibrėžtą papildomą prievolės įvykdymo terminą. Tačiau jei rangovas, įgyvendindamas jam CK 6.679 straipsnio 1 dalyje nustatytą pareigą, neapibrėžia papildomo prievolės įvykdymo termino, užsakovui tokiu atveju atsiranda pareiga priimti atliktų darbų rezultatą per protingą terminą nuo įspėjimo apie užsakovo pareigą atsiimti darbų rezultatą. Kasacinis teismas pažymėjo, kad papildomo prievolės įvykdymo termino nustatymo atveju prievolės įvykdymo termino pažeidimu laikomas ne pirminio prievolės įvykdymo termino, bet kreditoriaus nustatyto papildomo prievolės įvykdymo termino pažeidimas. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad CK 6.662 straipsnio 7 dalyje nustatytos darbo rezultato atsitiktinio žuvimo ar sugedimo rizikos perėjimas užsakovui, kai jis yra vartotojas, galimas užsakovui pažeidus papildomą prievolės įvykdymo terminą. Kita vertus, jei iš sutarties turinio ar kitų aplinkybių būtų aiškiai

matyti, kad vartojimo rangos sutarties šalys, apibrėždamos užsakovo pareigos atsiimti darbų rezultatą įvykdymo terminą, susitarė dėl griežto šios prievolės įvykdymui termino, kurio laikymasis šalims turi esminę reikšmę, rangovui nekiltų pareiga, vadovaujantis CK 6.679 straipsnio 1 dalimi, raštu įspėti užsakovą apie jo pareigą atsiimti darbų rezultatą, nustatant papildomą prievolės įvykdymo terminą. Kasacinio teismo vertinimu, iš byloje nustatytų aplinkybių ir prievolės pobūdžio nėra pagrindo daryti išvadą, kad griežtas termino dėl atliktų darbų priėmimo ir automobilio atsiėmimo laikymasis atsakovei būtų turėjęs esminę reikšmę ir kad praleidus šį terminą vėlesnis prievolės įvykdymas atsakovei būtų netekęs prasmės, todėl ieškovui pažeidus šalių susitarimu nustatytą jo pareigos priimti atliktus darbus įvykdymo terminą, apibrėžtą konkrečia data (2019 m. rugsėjo 13 d.), atsakovei pagal įstatymą atsirado pareiga raštu įspėti ieškovą apie jo pareigą atsiimti darbų rezultatą, nustatant papildomą šios ieškovo pareigos įvykdymo terminą. Atsižvelgdamas į tai ir į tai, kad byloje nėra duomenų, jog atsakovė tinkamai įgyvendino CK 6.679 straipsnio 1 dalyje jai įstatymo nustatytą pareigą, kuri yra būtina darbų rezultato atsitiktinio žuvimo ar sugedimo rizikos perėjimo užsakovui pagal CK 6.662 straipsnio 7 dalį sąlyga, kasacinis teismas padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas dėl atsakovės prievolės sutartinės atsakomybės pagrindu atlyginti ieškovo patirtą žalą nebuvimo nusprendė, padaręs nepagrįstą išvadą, jog gaisro kilimo dieną (2019 m. rugsėjo 15 d.) darbų rezultato atsitiktinio žuvimo ar sugedimo rizika buvo perėjusi ieškovui. Kadangi atsakovė neįrodė, jog kilęs gaisras priskirtinas prie neišvengiamų ir jos nekontroliuojamų bei nepašalinamų aplinkybių, kurių ji nenumatė ir negalėjo numatyti (lot. *force majeure*), kasacinis teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog šiuo atveju egzistavo visos atsakovės sutartinės atsakomybės dėl CK 6.657 straipsnyje įtvirtintos pareigos pažeidimo taikymo sąlygos.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-126-1075/2022

Viešieji pirkimai

Dėl ikiteisminės viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarkos

Kasaciniame teisme kilo klausimas dėl perkančiosios organizacijos teisės remtis pirmosios instancijos teisme pateiktais įrodymais, apie kuriuos tiekėjas nebuvo informuotas ikiteisminėje jo pretenzijos nagrinėjimo stadijoje.

Kasacinis teismas nurodė, kad viešųjų pirkimų ginčo ribas ir šalių pozicijas grindžiančių teisinių argumentų konkrečiomis faktinėmis aplinkybėmis apimtį (ribas) iš esmės lemia suinteresuotų šalių dokumentų turinys ikiteisminėje ginčo nagrinėjimo stadijoje – pretenzijos ir atsakymo į pretenziją turinys. Tikslus pretenzijos turinio nustatymas svarbus ir dėl to, kad ieškovo teisme iškelti perkančiosios organizacijos galimi pažeidimai turėtų sutapti su iškeltaisiais pretenzijoje, t. y. ieškovas savo reikalavimą teisme galėtų grįsti tik tokiais pažeidimais, kurie buvo nurodyti pretenzijoje ir perkančiosios organizacijos arba neišnagrinėti, arba išnagrinėti, tačiau pripažinti kaip nepagrįsti. Kasacinis teismas pažymėjo, kad jei ieškovas (tiekėjas) procese ribojamas pretenzijos turinio atžvilgiu, tai ir atsakovė (perkančioji organizacija) atsiliepime į ieškinį ar triplike negali remtis naujomis faktinėmis aplinkybėmis ar teisiniais argumentais, kurie nebuvo tiekėjui nurodyti atsakyme į pretenziją. Šioje byloje perkančioji organizacija, grįsdama savo sprendimą, kuriuo nustatyta pasiūlymų eilė ir laimėtojas, argumentais dėl jos vykdyto viešo pirkimo atviro konkurso būdu laimėtojo (Tiekėjų grupės) pasiūlytų transporto priemonių rėmėsi tik pirmosios instancijos teisme, pateikdama atsiliepimą į ieškinį. Kitaip tariant, perkančioji organizacija atskleidė naujas aplinkybes, kurios nebuvo žinomos (atskleistos) ikiteisminėje ginčo nagrinėjimo stadijoje. Kasacinio teismo vertinimu, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika dėl viešųjų pirkimų ginčo ribų apibrėžties suponuoja, kad perkančioji organizacija yra apribota įrodinėti savo priimto sprendimo teisėtumą naujais, t. y. atsakyme į pretenziją nenurodytais, argumentais. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad nors perkančiosios organizacijos rėmimasis naujais, atsakyme į

pretenziją nenurodytais, argumentais iš esmės yra negalimas, tokiu atveju pats konkurso laimėtojas, kurio teisėms ir interesams įtaką turės teismo priimtas sprendimas, turėtų būti suinteresuotas įrodinėti savo pasiūlymo atitikimą konkurso reikalavimams, būti aktyvus ir konkrečiais argumentais bei įrodymais grįsti savo poziciją. Tokia konkurso laimėtojo teisė nėra ribojama perkančiosios organizacijos atsiliepimo į pretenziją apimtimi. Tačiau pažymėtina, kad ginčo atveju Tiekėjų grupė iš esmės savo interesus gynė pasyviai, savo teisių gynybą perdavė (perkėlė) perkančiajai organizacijai. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad šioje byloje neatsižvelgtina į atsakovės pirmosios instancijos teismo proceso metu papildomai nurodytas tris transporto priemones (šiukšliavežius) ir dėl jų nesprenžžiama iš esmės Tiekėjų grupės techninio pajėgumo vertinimo kontekste.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-185-916/2022

Dėl Konkurso sąlygose nustatyto finansinio ir ekonominio pajėgumo reikalavimo tiekėjui turėti tam tikro dydžio vidutinės metinės veiklos pajamas, vykdant tam tikrą veiklą

Ieškovė (toliau – ir tiekėja) prašė teismo panaikinti atsakovės (toliau – ir perkančioji organizacija) sprendimą jos vykdytame atviro konkurso būdu tarptautiniame viešajame pirkime dėl mišrių komunalinių atliekų surinkimo ir išvežimo (toliau – Konkursas) patvirtinti pasiūlymų eilę ir įpareigoti atsakovę pakartotinai atlikti Konkurso laimėtojos (toliau – ir Tiekėjų grupė) pasiūlymo vertinimą bei sudaryti naują pasiūlymų eilę. Ieškovės nuomone, Konkurso laimėtoja (Tiekėjų grupė), be kita ko, neatitiko Konkurso sąlygose nustatyto finansinio pajėgumo reikalavimo turėti tam tikro dydžio vidutinės metinės veiklos pajamas, vykdant veiklą, susijusią su mišrių komunalinių atliekų surinkimu ir vežimu. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nusprendė, kad Tiekėjų grupė atitiko finansinio pajėgumo reikalavimą.

Pasisakydamas dėl ginčo Konkurso sąlygos, susijusios su tam tikro dydžio metine apyvarta mišrių komunalinių atliekų surinkimo ir išvežimo veikloje, kasacinis teismas atsižvelgė į šioje byloje 2021 m. rugsėjo 7 d. priimtą Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – Teisingumo Teismas, ESTT) prejudicinį sprendimą byloje *Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras, C-927/19* (toliau – Prejudicinis sprendimas). Teisingumo Teismas nurodė, kad jeigu perkančioji organizacija nustatė tik reikalavimą, susijusį su atitinkama minimalia metine apyvarta, ir nereikalavo, kad ši nustatyta minimali apyvarta būtų pasiekta srityje, su kuria susijusi sutartis, niekas nedraudžia ūkio subjektui remtis laikinosios įmonių grupės, kuriai priklausė, gautomis pajamomis, net jeigu pagal konkrečią viešojo pirkimo sutartį jis iš tikrųjų neprisidėjo vykdant šios grupės veiklą, analogišką veiklai, su kuria susijusi viešojo pirkimo sutartis, dėl kurios šis ūkio subjektas siekia pagrįsti savo ekonominį ir finansinį pajėgumą. Kasacinis teismas pažymėjo, kad toks Teisingumo Teismo išaiškinimas, atspindintis Tiekėjų grupės, perkančiosios organizacijos ir teismų poziciją procese, iš esmės įkūnija klasikinę finansinio, ekonominio pajėgumo turinio prasmę – tiekėjui pakanka įrodyti pagal anksčiau sudarytas ir įvykdytas sutartis, nepriklausomai nuo jų pobūdžio ir kontrahentų sudėties, gautų pajamų aplinkybę.

Vis dėlto Teisingumo Teismas Prejudiciniame sprendime papildomai išaiškino, kad nors apyvartos reikalavimas susijęs su ekonominiu ir finansiniu pajėgumu, tačiau tuo atveju, kai konkurso sąlygose reikalaujama, jog minimali apyvarta būtų pasiekta srityje, su kuria susijusi sutartis, šiuo reikalavimu siekiama dvejopo tikslo, t. y. nustatyti ūkio subjektų ekonominį ir finansinį pajėgumą ir padėti įrodyti jų techninius ir profesinius pajėgumus. Kasacinio teismo vertinimu, nurodytų Teisingumo Teismo išaiškinimų kontekste ginčo Konkurso sąlygoje įtvirtintas atrankos kriterijus dėl metinės apyvartos vykdant veiklą, susijusią su mišrių komunalinių atliekų surinkimu ir vežimu, yra susijęs su ūkio subjektų ekonominiu ir finansiniu pajėgumu, kuriuo taip pat siekiama įrodyti ūkio subjektų techninius ir profesinius pajėgumus. Tokiu atveju pagal Teisingumo Teismo išaiškinimus ūkio subjekto ekonominė ir finansinė padėtis, kaip ir jo techniniai ir profesiniai pajėgumai, yra specifinė ir susijusi tik su šiuo ūkio subjektu kaip fiziniu ar juridiniu asmeniu. Tai reiškia, kad aptariama Konkurso sąlyga, nors ir kvalifikuojama kaip ekonominio pajėgumo sąlyga, bet ji taikytina, *inter alia* (be kita ko), atsižvelgiant į profesinio pajėgumo

reikalavimams būdingus aspektus. Pagal analogiją remdamasis sprendimu byloje *Esaprojekt*, Teisingumo Teismas Prejudiciniame sprendime nurodė, kad tuo atveju, jeigu perkančioji organizacija reikalauja, jog ūkio subjektai turėtų nurodytą minimalią apyvartą srityje, susijusioje su atitinkama viešojo pirkimo sutartimi, siekdamas įrodyti savo ekonominį ir finansinį pajėgumą ūkio subjektas gali remtis laikinosios įmonių grupės, kuriai priklausė, gautomis pajamomis tik jeigu iš tikrųjų pagal atitinkamą viešojo pirkimo sutartį prisidėjo prie šios grupės veiklos, analogiškos tai, su kuria susijusi viešojo pirkimo sutartis, dėl kurios šis ūkio subjektas siekia įrodyti savo ekonominį ir finansinį pajėgumą, vykdymo. Kasacinis teismas pabrėžė, kad nurodytame reikalavime dėl metinių veiklos pajamų išskirta būtent veikla, susijusi su mišrių komunalinių atliekų surinkimu ir vežimu, t. y. veikla, kuri būtų vykdoma tiekėjo, laimėjusio Konkursą ir sudariusio viešojo pirkimo sutartį. Atsižvelgdamas į aptartus Teisingumo Teismo išaiškinimus, kasacinis teismas padarė išvadą, kad pagal ginčo Konkurso sąlygą ūkio subjektas gali remtis jungtinės veiklos pagrindu veikiančios grupės, kuriai priklausė, gautomis pajamomis tik jeigu pagal konkrečią viešojo pirkimo sutartį *de facto* (faktiškai) prisidėjo vykdant šios grupės veiklą, analogišką tai, su kuria susijusi viešojo pirkimo sutartis. Kasacinis teismas pažymėjo, kad Konkurso laimėtoja procese neįrodė, kad *de facto* pati vykdė komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo veiklą. Šioje byloje nustatyta, kad, pagal Tiekėjų grupės nurodytas jungtinės veiklos pagrindu sudarytas sutartis, įmonė, kurios finansiniu pajėgumu rėmėsi, pati nevykdė mišrių komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo veiklos, o tik dalyvavo kaip jungtinės veiklos narė. Kasacinis teismas nusprendė, kad Tiekėjų grupė neatitiko ekonominio ir finansinio pajėgumo reikalavimo, o atsakovė neteisėtai įvertino jos atitiktį šiai sąlygai, tačiau tai nesuponuoja Tiekėjų grupės pateiktos informacijos kvalifikavimo kaip melagingos.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-185-916/2022

Dėl Konkurso sąlygose nustatyto techninio ir profesinio pajėgumo reikalavimo tiekėjui disponuoti viešojo pirkimo sutarčiai vykdyti tam tikrus techninius parametrus atitinkančiomis transporto priemonėmis

Ieškovė, be kita ko, teigė, kad atsakovės (perkančiosios organizacijos) vykdyto viešojo pirkimo atviro konkurso būdu dėl mišrių komunalinių atliekų surinkimo ir išvežimo (toliau – Konkursas) laimėtoja (Tiekėjų grupė) nepagrindė techninio pajėgumo reikalavimų, nes jos pasiūlyme išviešintas šiuokšliavežis neatitinka privalomų techninių parametrų (EURO 5 standarto, negali aptarnauti požeminių konteinerių, neturi konteinerių plovimo įrangos). Pirmosios instancijos teismas šiuos ieškovės argumentus atmetė, o apeliacinės instancijos teismas nusprendė priešingai – Tiekėjų grupės pasiūlymas turėjo būti atmetas kaip neatitinkantis Konkurso sąlygose įtvirtinto techninio ir profesinio pajėgumo reikalavimo.

Šioje byloje priimtame Prejudiciniame sprendime Teisingumo Teismas nurodė, kad Konkurso reikalavimas dėl konkrečius techninius duomenis atitinkančių transporto priemonių gali būti laikomas atrankos kriterijumi, susijusiu su techniniais ir profesiniais pajėgumais arba technine specifikacija ar net sutarties įvykdymo sąlyga. Kasacinis teismas konstatavo, kad techniniai reikalavimai šiuokšliavežiams, atsižvelgiant į jų universalų pobūdį (įvykdžius sutartį, GPS siųstuvai ir transporto priemonių taršos rodikliai galės būti aktualūs ir vėliau naudojant šiuos įrenginius), taip pat į aptariamų reikalavimų turinio ir paskirties išaiškinimą Prejudiciniame sprendime, kvalifikuotini kaip techninio pajėgumo ir techninės specifikacijos sąlygos, kurios galėjo būti keliamos ir tikrinamos viešojo pirkimo procedūrų metu. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad Tiekėjų grupės pateikta įsipareigojimų sutartis ir viešas skelbimas interneto tinklalapyje neįrodo susitarimo įsigyti konkretų šiuokšliavežį. Tokią išvadą lemia tai, kad nurodytoje įsipareigojimų sutartyje nurodytam pardavėjui transporto priemonė nepriklauso (pačios atsakovės kasaciniame skunde pateiktoje šios sutarties ištraukoje nurodyta, kad transporto priemonė tik ateityje priklausys pardavėjui), neaišku, kam ji priklauso, sutartyje nėra nurodyta kaina, o šios nuostatos yra esminės daikto pirkimo–pardavimo sutarties sąlygos (CK 6.305 straipsnio 1 dalis, 6.413 straipsnio 2 dalis), taip pat nėra jokių duomenų (pavyzdžiui, variklio numerio), leidžiančių identifikuoti konkrečią

transporto priemonę. Taigi, įsipareigojimų sutartimi neįrodoma reali Tiekėjų grupės galimybė naudotis būtent konkrečiu šiukšliavežiu. Pristatytas įsipareigojimų sutarties turinio vertinimas suponuoja ne tik išvadą, kad Tiekėjų grupė ydingai rėmėsi techniniu pajėgumu, bet ir tai, jog trečiasis asmuo juo pats ir nedisponuoja. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas konstatavo, kad Tiekėjų grupė tinkamai nenurodė trečiojo asmens, kurio ištekliais galėtų remtis įrodinėdama atitiktį techninio pajėgumo reikalavimui. Kasacinis teismas padarė išvadą, jog Tiekėjų grupė nepasiūlė transporto priemonės, atitinkančios EURO 5 standartą. Atitinkamai kasacinis teismas nusprendė, kad apeliacinės instancijos teismo vertinimas, jog Tiekėjų grupė neatitinka Konkurso sąlygose įtvirtinto techninio ir profesinio pajėgumo reikalavimo, pripažintinas pagrįstu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-185-916/2022

Dėl viešąjį pirkimą laimėjusios dalyvės (tiekėjos) pasiūlymo konfidencialių duomenų apsaugos

Ieškovė atsakovės (perkančiosios organizacijos) vykdyto viešojo pirkimo atviro konkurso būdu dėl mišrių komunalinių atliekų surinkimo ir išvežimo (toliau – Konkursas) procedūrų metu perkančiajai organizacijai pateikė prašymą susipažinti su Konkurso laimėtojos pasiūlymu, atsakovė su dalimi Tiekėjų grupės pasiūlymo ją supažindino, kitos dalies, kaip konfidencialios, jai neišviešino. Ieškovė perkančiajai organizacijai teiktoje pretenzijoje atskirai nekvestionavo tokių jos veiksmų, o pirmosios instancijos teismui teikė prašymus išreikalauti atitinkamus Konkurso laimėtojos pasiūlymo duomenis. Kasaciniame teisme ieškovė, prieš pateikdama atsiliepimą į kasacinį skundą, teismui pateikė prašymą supažindinti su pirmosios instancijos teismo konfidencialiais pripažintais Tiekėjų grupės pasiūlymo duomenimis, atskirai užmaskuojant komerciškai jautrią informaciją.

Kasacinis teismas nurodė, kad pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Teisingumo Teismo praktiką perkančiosios organizacijos sprendimas dalyviui apskritai ar iš dalies neišviešinti kito tiekėjo pasiūlymo yra savarankiškas, atskirai ginčijamas sprendimas, vien dėl jo gali būti inicijuota peržiūros procedūra, t. y. pateikta pretenzija ir, esant reikalui, pareikštas ieškinys teisme, papildomai nekvestionuojant kitų perkančiosios organizacijos sprendimų, pavyzdžiui, sudaryti viešojo pirkimo konkurso laimėtojų eilę, teisėtumo. Būtent pats ieškovas konkrečiu atveju pasirenka konkretų savo teisių gynimo būdą, t. y. tik ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimą nesupažindinti su kito tiekėjo pasiūlymu ar šį sprendimą kvestionuoti su kitais viešojo pirkimo procedūros metu priimtais sprendimais. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad, kaip pažymėjo šioje byloje priimtame Prejudiciniame sprendime Teisingumo Teismas, peržiūros procedūros objektas yra ne tik perkančiosios organizacijos sprendimas neatskleisti atitinkamų pasiūlymo duomenų, bet ir šiuos išviešinti, nes toks jos sprendimas neišvengiamai daro įtaką konkrečiam ūkio subjekto teisėms ir pareigoms, *inter alia*, jo ir perkančiosios organizacijos pasitikėjimu grįstiems santykiams, konkurenciniam pranašumui. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas padarė išvadą, kad veiksmingos teisių gynbos principas taikytinas ne tik informacijos prašytojui, bet ir jos turėtojui. Šiame kontekste kasacinis teismas nurodė, kad perkančiosios organizacijos priimtas sprendimas išviešinti atitinkamus pasiūlymo duomenis, kurie juos pateikusiai ūkio subjekto nurodymu yra konfidencialūs, t. y. išsiskiriant šio tiekėjo ir perkančiosios organizacijos vertinimams dėl konkrečių duomenų apsaugos, neturi sutapti su šių duomenų *de facto* (faktiškai) išviešinimu laiko atžvilgiu. Teisingumo Teismo vertinimu, informacijos, kurią siekiama atskleisti, turėtojui privalo bet kokių atveju būti suteikta galimybė iš perkančiosios organizacijos ar teismo reikalauti laikinųjų apsaugos priemonių, siekiant išvengti nepataisomos žalos.

Kita vertus, kasacinis teismas pažymėjo, kad atitinkami bylos duomenys gali būti išviešinti paties šalių ginčą nagrinėjančio teismo iniciatyva. Tokiais atvejais, kai teismas *ex officio* (savo iniciatyva) pakeičia žemesnės instancijos teismo procesinį sprendimą dėl neviešos bylos medžiagos turinio (apimties) ir atitinkamą bylos medžiagą pripažįsta vieša, atsižvelgiant į pirmiau aptartą viešųjų pirkimų teisinį reguliavimą, ieškovas, kuris ikiteisminėje ginčo stadijoje tinkamai nekvestionavo perkančiosios organizacijos sprendimo neatskleisti atitinkamų duomenų, turi teisę

remtis teismo iniciatyva išviešintais duomenimis tiek, kiek tai nelemia įstatyme įtvirtinto ribojimo teismo procese reikšti naujus reikalavimus ir remtis naujais pagrindais.

Šios bylos atveju kasacinis teismas nusprendė, kad byloje teismų konfidencialia informacija pripažinti duomenys laikytini vieša bylos medžiaga, nes Konkurso laimėtojos pateiktoje nei transporto priemonių nuomos sutartyje, nei išipareigojimų sutartyje nėra jokios komerciškai jautrios informacijos, kurios išviešinimas galėtų padaryti kontrahentams žalos.

Šioje byloje priimtame Teisingumo Teismo prejudiciniame sprendime nurodyti išaiškinimai, pagal kuriuos tiek perkančiosios organizacijos, tiek teismai turi užtikrinti tinkamą dviejų tiekėjų – informacijos prašytojo ir jos turėtojo – interesų pusiausvyrą. Ši jų pareiga reiškia ne tik tai, kad turi būti bendradarbiaujama su pasiūlymą pateikusių dalyviu jo prašant pateikti išsamius ir aiškius paaiškinimus, pagrindžiančius informacijos konfidencialumo pobūdį, šiuos paaiškinimus įvertinant ir dėl jų priimant pagrįstą sprendimą, bet ir tai, kad jis turi būti pakankamai motyvuojamas suteikti informaciją jos prašančiam ūkio subjektui. Atsižvelgdamas į Teisingumo Teismo išaiškinimus, kasacinis teismas padarė išvadą, kad, priešingai nei susiklostė šioje byloje, net ir tais atvejais, kai pagrįstai nusprendžiama, jog tam tikri duomenys atitinka konfidencialumo pobūdį ir dėl to turi būti saugomi, tai nereiškia, kad informacijos prašančiam subjektui negali būti teikiama jokios informacijos. Perkančiosios organizacijos, kaip nurodyta pirmiau, savo sprendimus šioje srityje privalo, laikydamosi gero administravimo principo, motyvuoti, o tokios pareigos apimtis tiesiogiai koreliuoja su saugotinos informacijos pobūdžiu (turiniu) ir apimtimi. Bet kokiu atveju pats dokumentas *in corpore* (visas), pavyzdžiui, sutartis, negali būti neatskleistas kitam ūkio subjektui, nes informacijos apsauga negali paneigti motyvavimo pareigos ir suponuoti ieškovo teisių gynybos fiktyvumo. Atsižvelgiant į tai, argumentai nesupažindinti tiekėjo su kito dalyvio pasiūlymu negali apsiriboti tik nurodymu apie informacijos konfidencialumą. Perkančioji organizacija (ir teismai), derindama vieno tiekėjo teisę į informacijos slaptumą ir jos apsaugą su kito tiekėjo veiksmingos teisių gynybos imperatyvu, privalo, priklausomai nuo konkrečios šių interesų užtikrinimo pusiausvyros, informacijos prašančiam tiekėjui suteikti bent minimalią informaciją, kad jos pagrindu jis galėtų spręsti dėl poreikio inicijuoti peržiūros procedūrą. Kaip nurodė Teisingumo Teismas, perkančioji organizacija privalo pranešti apie savo sprendimą tam tikrus duomenis laikyti konfidencialiais kiek įmanoma neutraliau ir taip, kad tokiu pranešimu būtų išsaugotas šių duomenų konkrečių elementų (taigi, ne visų), kurių apsauga šiuo požiūriu yra pateisinama, konfidencialumas, – jų esminį turinį; šiuo tikslu perkančioji organizacija gali pateikti tam tikrų pasiūlymo aspektų santrauką ir jų technines charakteristikas, kad nebūtų galima nustatyti konfidencialios informacijos turinio; ji taip pat gali pateikti pasiūlymą pateikuso subjekto nekonfidencialią dokumentų, turinčių konfidencialios informacijos, versiją. Kasacinis teismas išaiškino, kad teismui, nagrinėjančiam šalių ginčą dėl konfidencialios informacijos neatskleidimo, nusprendus, jog perkančiosios organizacijos sprendimas neatskleisti prašomos informacijos buvo tinkamai motyvuotas ir pagrįstas, kyta pareiga *ex officio* spręsti dėl įslaptintų duomenų turinio ir reikšmės konkurso rezultatų teisėtumui, laikantis šioje byloje nurodytų išaiškinimų dėl aktyvaus teismo vaidmens.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-185-916/2022

Intelektinės nuosavybės teisė

Dėl vaizdinio prekių ženklo, sudaryto iš kvėpalų buteliuko vaizdo, skiriamąjo požymio

Ieškovė užsienio bendrovė „Chanel SARL“ kreipėsi į teismą su ieškiniu, prašydama panaikinti Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro Apeliacinio skyriaus sprendimą, kuriuo buvo iš esmės atsisakyta dėl tarptautinio prekių ženklo (kvėpalų buteliuko vaizdo) apsaugos išplėtimo į Lietuvos Respubliką. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė ieškinį, nes nusprendė, kad ieškovės nurodytas prekių ženklas negali įgyti teisinės apsaugos Lietuvos Respublikoje, kadangi jis *ab initio* (nuo pradžių) neturi skiriamąjo požymio ir byloje nėra duomenų, kad būtų jį įgijęs dėl naudojimo.

Kasacinis teismas nurodė, kad šioje byloje sprendžiama dėl konkretaus buteliuko piešinio skiriamojo požymio vertinimo 3 klasės prekių „parfumerijos gaminiai“ atžvilgiu.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad sprendžiant dėl to, ar ginčo prekių ženklas gali būti saugomas Lietuvos Respublikoje pagal Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymą (toliau – PŽĮ), *per se* (savaime) nėra svarbu, ar jis yra (ar nėra) registruotas kitose valstybėse. Identiško prekės ženklo registracija vienoje valstybėje ar keliose valstybėse negali nulemti valstybės kompetentingos institucijos sprendimo suteikti ar atsisakyti suteikti apsaugą konkrečiam prekių ženklui.

PŽĮ 6 straipsnio (šiuo metu galiojančio PŽĮ redakcijos 7 straipsnis), reglamentuojančio absoliučius atsisakymo registruoti ženklą arba jo registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindus, 1 dalies 2 punkte nustatyta, kad žymuo nepripažįstamas ženklu ir neregistruojamas arba įregistruoto ženklo registracija pripažįstama negaliojančia, jeigu jis neturi jokio skiriamojo požymio. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, kilus teisminei ginčui, pareiga įrodyti prašomo įregistruoti žymens skiriamojo požymio turėjimą ir tai, kad suinteresuotoji visuomenė ženklą suvokia kaip prekių komercinės kilmės šaltinį, teko ieškovei. Pagal teismų praktiką prekiaujant skystu gaminiu jo supilstymas į tarą neišvengiamas, vidutinis vartotojas jai pirmiausia suteikia paprastą taros funkciją. Erdvinis prekių ženklas, kurį sudaro tokia tara, gali būti skiriamasis tik jeigu leidžia vidutiniam, pakankamai informuotam ir protingai pastabiam bei nuovokiam šios prekės vartotojui atskirti šią prekę nuo kitų įmonių prekių, neanalizuojant ir nesutelkiant ypatingo dėmesio. Esant tokioms sąlygoms, juo labiau forma, kurią prašoma įregistruoti kaip prekių ženklą, yra panaši į tikėtiną atitinkamos prekės formą, juo didesnė tikimybė, kad ji neturės skiriamojo požymio. Skiriamąjį požymį turi tik prekių ženklas, kuris labai skiriasi nuo sektoriaus normų ar įpročių ir dėl to gali atlikti esminę kilmės nuorodos funkciją. Dėl to, jog rinkoje yra daug formų, su kuriomis vartotojas susiduria, mažai tikėtina, kad jis manytų, jog tam tikra formos rūšis priklauso konkrečiam gamintojui, o ne atspindi šiai rinkai būdingą įvairovę. Iš tiesų didelė rinkoje jau esančių originalių arba išgalvotų formų įvairovė riboja tikimybę, kad konkreti forma bus laikoma labai besiskiriančia nuo šioje rinkoje vyraujančios normos ir kad dėl šios priežasties vartotojai ją identifikuos vien dėl išskirtinumo ar originalumo. Vien fakto, kad atitinkama forma yra vienos iš įprastų šios rūšies prekių formų atmaina, nepakanka pripažinti, jog prekių ženklas turi skiriamąjį požymį. Kasacinis teismas pažymėjo, kad teismų praktika, išplėtotą erdvinių prekių ženklų, sudarytų iš pačios prekės formos, srityje, taikoma ir tada, kai prašomas įregistruoti prekių ženklas yra vaizdinis prekių ženklas. Apeliacinės instancijos teismo atliktas prekių ženklo vizualinis skiriamąjį požymį sudarančių savybių įvertinimas bei šių savybių suliginimas su rinkoje naudojamų kvėpalų buteliukų savybėmis, tuo tikslu pasitelkiant google.lt paiešką, kasacinio teismo vertinimu, šios bylos atveju suteikė pagrindą šiam teismui padaryti išvadą, kad ieškovės prekių ženklas, kurį sudaro pačios prekės įpakavimo formos vaizdas, atsižvelgiant į teismų jurisprudencijoje suformuluotus skiriamojo požymio nustatymo kriterijus erdviniams prekių ženkams, iš esmės nėra toks, kuris reikšmingai skirtųsi nuo to sektoriaus normų ar įpročių, ir neturi pakankamai savybių, kad vidutinis vartotojas galėtų susieti ieškovės prekių pakuotę su prekės komercinės kilmės nuoroda. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog ieškovė neįrodė skiriamojo požymio egzistavimo *ab initio*.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad jeigu prekių ženklas *ab initio* neturi skiriamojo požymio, jis gali būti įgijęs skiriamąjį požymį dėl naudojimo. Atsižvelgiant į konkrečiuose ūkio sektoriuose egzistuojančią konkurenciją, gamintojai, siekdami atkreipti vartotojų dėmesį, deda pastangas savo produktus atskirti nuo konkurentų prekių, be kita ko, kiek tai susiję su jų išvaizda ir pakuotės koncepcija. Todėl vidutinis vartotojas dėl naudojimo gali pradėti suvokti atitinkamų prekių pakuotės formą kaip jų komercinės kilmės nuorodą. Prekių ženklo skiriamojo požymio pagal minėtą nuostatą įgijimas dėl naudojimo reiškia, jog prekės įpakavimo forma gali būti pripažinta prekių ženklu su sąlyga, kad tokia forma ilgainiui dėl naudojimo įgijo gebėjimą atskirti vienos įmonės prekes nuo kitų įmonių prekių ir tapo tos prekės komercinės kilmės nuoroda. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog ieškovės pateiktas vartotojų tyrimas Prancūzijos Respublikoje nėra aktualus sprendžiant dėl prekių ženklo skiriamojo požymio turėjimo ir (ar) įgijimo Lietuvos Respublikoje. Būtent prekių ženklų teisinės

apsaugos srityje galiojantis teritorialumo principas lemia, kad sprendžiant, ar ginčo prekių ženklas atitinka PŽĮ 6 straipsnio 2 dalyje įtvirtintus reikalavimus, skiriamojo požymio įgijimas dėl naudojimo turi būti nustatomas, atsižvelgiant į tai, kaip ginčo prekės ženklas suvokiamas būtent Lietuvos visuomenėje. Kasacinis teismas konstatavo, kad šioje byloje ieškovė nepateikė jokių pirminių įrodymų, kurie pagrįstų, jog ginčo prekės ženklas dėl naudojimo yra atpažįstamas Lietuvos visuomenės kaip „Chanel“ kvėpalų komercinės kilmės nuoroda, todėl skiriamojo požymio įgijimas dėl naudojimo negalėjo būti įrodytas antriniais įrodymais, t. y. duomenimis apie pardavimo kiekį ir reklaminę medžiagą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-118-969/2022

Civilinio proceso teisė

Dėl valstybės teismo pareigos palikti ieškinį nenagrinėtą, esant sudarytam arbitražiniam susitarimui

Ieškovė Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, prašė teismo iš atsakovių įmonių grupės priteisti jų padarytos žalos, valdant šilumos ūkius Lietuvoje, atlyginimą. Pirmosios instancijos teismas atsisakė priimti ieškinį ir grąžino šalims jų pateiktus dokumentus, nes nustatė, kad 1992 m. balandžio 23 d. pasirašyta tarptautinė (Lietuvos ir Prancūzijos) dvišalė investicijų apsaugos sutartis, kurioje nustatyta arbitražo išlyga (ginčai, susiję su investicijomis, nagrinėjami arbitraže) tebegalioja, o arbitražo byla, kurioje sprendžiamas šalių ginčas, nenutraukta. Lietuvos apeliacinis teismas panaikino pirmosios instancijos teismo nutartį ir grąžino ieškinio priėmimo klausimą šiam teismui nagrinėti iš naujo. Kasaciniame teisme buvo konkrečiai sprendžiama, ar valstybės teismo pareiga palikti ieškinį nenagrinėtą, esant sudarytam arbitražiniam susitarimui, egzistuoja teisminiame ginče tarp Europos Sąjungos (toliau – ir ES) valstybės narės ir, *inter alia*, kitos valstybės narės, su kuria buvo sudaryta dvišalė investicijų skatinimo sutartis, t. y. investuotojos, po ESTT 2018 m. kovo 6 d. sprendimo byloje *Achmea* ir (ar) po 2020 m. gegužės 5 d. Briuselyje priimto susitarimo dėl Europos Sąjungos valstybių narių dvišalių investicijų apsaugos sutarčių nutraukimo.

Kasacinis teismas nurodė, kad nuo 2004 m. gegužės 1 d. (t. y. nuo įstojimo į ES dienos) Lietuvos Respublikos su kitomis valstybėmis narėmis sudarytose investicijų skatinimo sutartyse esančios sąlygos dėl investicinio arbitražo negalėjo sukelti pageidaujamų teisinių padarinių – galiojanti oferta spręsti ginčus arbitraže neegzistavo ir negalėjo būti akceptuota, tokiu pagrindu investicinis arbitražas vykti negalėjo. Kadangi šios nuostatos išplaukia tiesiogiai iš Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) ir jos normas išaiškinančios ESTT praktikos, susitarimo dėl investicinių sutarčių nutraukimo įsigaliojimo statusas šioms išvadoms neturi įtakos. Kitaip tariant, arbitražo pagal nurodytus arbitražinius susitarimus negalimumą dėl išaiškintų Europos Sąjungos teisės aktų normų taikymo ypatybių lėmė ne valstybių narių sutartis, kuri, be kita ko, ir yra skirta aptariamam ESTT sprendimui įgyvendinti, o pats ESTT sprendimas byloje *Achmea*. Jame ESTT išaiškino, jog SESV 267 ir 344 straipsnius reikia aiškinti taip, kad jais draudžiama valstybių narių sudarytoje tarptautinėje sutartyje esanti nuostata, pagal kurią vienos iš šių valstybių narių investuotojas, kilus ginčui dėl investicijų kitoje valstybėje narėje, gali iškelti bylą pastarajai valstybei narei arbitražo teisme, kurio jurisdikciją ši valstybė narė privalo pripažinti. Sprendime byloje *Achmea* suformuluota jurisprudencija toliau plėtota kitose bylose, pavyzdžiui, tarptautinių daugiašalių sutarčių bei *ad hoc* (esant konkrečiai situacijai; tik šiuo atveju; tik šį kartą) arbitražinių susitarimų kontekste, ta linkme, kad investiciniai arbitražai tarp ES valstybių narių – negalimi.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, net ir nenutraukus nurodytos investicijų apsaugos sutarties, SESV 267 ir 344 straipsnių aiškinimas, nustatantis tokių arbitražų, koks vyksta nurodytu atveju, draudimą, bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu jau egzistavo. ESTT yra nurodęs, kad, paaiškėjus, jog dviejų valstybių narių tarptautinė sutartis prieštarauja ES teisei, ji

negali būti taikoma. Kasacinis teismas konstatavo, kad šiuo atveju aptariama Lietuvos ir Prancūzijos tarptautinės sutarties nuostata dėl investicinio arbitražo negalėjo būti taikoma įsiteisėjus ESTT sprendimui byloje *Achmea*. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad išvada, jog šioje byloje nurodytoje situacijoje neegzistuoja galiojantis arbitražinis susitarimas, *per se* nelemia išvadų dėl Lietuvos teismų jurisdikcijos nagrinėti šią bylą. Kadangi civilinės bylos teisingumas konkrečios valstybės teismui (tarptautinė jurisdikcija) yra viena iš sąlygų tinkamai įgyvendinti teisę kreiptis į teismą, o nagrinėjama byla pasižymi užsienio elementu, šis klausimas turi būti vertinamas pagal taikytinus tarptautinės jurisdikcijos klausimus reglamentuojančius teisės aktus. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas nusprendė, kad Lietuvos apeliacinis teismas, panaikindamas pirmosios instancijos teismo nutartį ir ieškinio priėmimo klausimą grąžindamas šiam teismui nagrinėti iš naujo, teisingai taikė proceso teisės aktus, reglamentuojančius teismo pareigas sprendžiant dėl šalių nukreipimo į arbitražą, todėl priėmė teisėtą ir pagrįstą sprendimą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko Lietuvos apeliacinio teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-121-916/2022

Dėl teismo nešališkumo, kai teisėjas jau nagrinėjo kitą panašią bylą

Ieškovas kasaciniame skunde, be kita ko, teigia, kad priimant Lietuvos apeliacinio teismo skundžiamą nutartį buvo pažeistas CPK 66 straipsnis, nes ją priimant dalyvavo atitinkamas teisėjas (kaip teisėjų kolegijos narys), kuris iki skundžiamos nutarties priėmimo bent du kartus kitose civilinėse bylose nagrinėjo tapačius faktus ir turėjo atsakyti į tuos pačius klausimus.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad, sprendžiant teisėjo (ne)šališkumo klausimą, atsižvelgtina į tai, ar egzistuoja realūs faktai, keliantys abejonių dėl teisėjo nešališkumo, ar nuogastavimai yra objektyviai pagrįsti, koks yra esminių skirtingose bylose spęstų klausimų, nagrinėtų faktų ryšys. Bylos šaliai argumentuojant, jog ji neteko galimybės į nešališką požiūrį byloje, kadangi teismo vidinis įsitikinimas buvo nulemtas kitos civilinės bylos, kurioje tas pats teisėjas priėmė sprendimą dėl tų pačių asmenų ir juo rėmėsi vėlesnėje byloje, turi būti identifikuoti teisėjo nurodytose bylose nagrinėti faktai, jų ryšys (tapatumas), taip pat bylose spęsti teisiniai klausimai, siekiant nustatyti, ar jie yra panašūs ar galbūt visiškai skirtingi. Tai, kad teismas savo sprendime remiasi kai kuriomis aplinkybėmis, kurios buvo nustatytos tos pačios sudėties teismo ankstesnėje byloje tarp tų pačių ginčo šalių, savaime nepagrindžia teismo (teisėjo) šališkumo, absoliutaus šio teismo sprendimo negaliojimo pagrindo. Pildydamas nurodytą praktiką, kasacinis teismas konstatavo, kad vien tai, jog teisėjas priėmė ar dalyvavo priimant procesinį sprendimą, kuriame pasisakoma tam tikru teisės aiškinimo klausimu, savaime nereiškia, kad vėliau jis nebegali šiuo klausimu pasisakyti ar remtis anksčiau pateiktu teisės aiškinimu nagrinėdamas kitas bylas. Tokiais atvejais sprendžiant dėl galimo teisėjo (ne)šališkumo esminę reikšmę turi sąsaja tarp ankstesnėje ir vėlesnėje (-se) byloje (-ose) nagrinėjamų situacijų. Ar ši sąsaja yra tokia glaudė, kad byloje dalyvaujančių asmenų abejonės dėl bylą nagrinėjančio teisėjo galimo šališkumo (išankstinio nusistatymo) laikomos objektyviai pagrįstomis, kiekvienu atveju sprendžiama individualiai, atsižvelgiant į ankstesnėje ir vėlesnėje byloje dalyvaujančių asmenų (ne)tapatumą, bylose nagrinėjamus faktus, jų ryšį (tapatumą), bylose sprendžiamus teisinius klausimus ir kitas aplinkybes. Pažymėtina, kad iš įstatymo išplaukianti teismo pareiga vadovautis savo paties sukurtomis teisės aiškinimo taisyklėmis, suformuluotomis analogiškose ar iš esmės panašiose bylose, išskyrus išimtinius atvejus, kai yra objektyviai būtina jas pakeisti, negali būti aiškinama kaip sudaranti pakankamą pagrindą byloje dalyvaujantiems asmenims abejoti konkrečiau teisėjo, dalyvavusio suformuluojant atitinkamą teisės aiškinimo taisyklę ankstesnėje byloje, nešališkumu visose būsiose analogiškose ar iš esmės panašiose bylose.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad ieškovo nurodomas teisėjas, kurio nešališkumu jis abejoja, šioje byloje spęsdamas bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimą, nepasisakė dėl ankstesniame savo paties (kaip teisėjų kolegijos nario) sprendime padarytų išvadų fakto klausimais, kurie būtų reikšmingi šioje (vėlesnėje) byloje. Be to, skundžiamos nutarties turinys (teismo motyvai) nesudaro

pagrindo konstatuoti, kad šioje byloje teismas neatliko savarankiško teisinių santykių, susijusių su ieškovo teise savo vardu sudaryti ginčo licencines sutartis su atsakovais ir reikšti ieškinius dėl lėšų už naudojimąsi intelektualinės nuosavybės objektais priteisimo, vertinimo. Kasacinis teismas nusprendė, kad vien tai, jog atitinkamas teisėjas anksčiau dalyvavo teisėjų kolegijose, nagrinėjusiose civilines bylas pagal ieškovo reikalavimus kitiems atsakovams dėl tų pačių reikalavimų, kuriose, be kita ko, buvo pateikti išaiškinimai šiai bylai aktualiais teisės klausimais, nesudaro pagrindo konstatuoti minėto teisėjo šališkumo (objektyviaja prasme) šioje byloje, iškeltoje pagal to paties ieškovo ieškinį kitiems atsakovams, sprendžiant klausimą dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, net jei sprendžiant šį klausimą esminę reikšmę turėjo tas pats ieškovo kasaciniame skunde nurodomas teisės aiškinimo klausimas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas atmetė ieškovo kasaciniame skunde nurodytus argumentus dėl teismo (teisėjo) šališkumo šioje byloje.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-171-969/2022

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo valstybei

Ieškovė kreipėsi į teismą su ieškiniu dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais. Pirmosios instancijos teismas atmetė ieškinį ir išsprendė bylinėjimosi išlaidų šalims paskirstymo klausimą, be kita ko, priteisdamas iš ieškovės valstybei už atsakovui ir trečiajam asmeniui suteiktos antrinės teisinės pagalbos išlaidų atlyginimą. Apeliacinės instancijos teismas atmetė ieškovės apeliacinį skundą ir paliko pirmosios instancijos teismo sprendimą nepakeistą bei priteisė iš ieškovės valstybei už atsakovui ir trečiajam asmeniui suteiktos antrinės teisinės pagalbos išlaidų atlyginimą.

Kasacinis teismas nurodė, kad asmenims, turintiems teisę gauti antrinę teisinę pagalbą, atsižvelgiant į Vyriausybės nustatytus turto ir pajamų lygius, valstybė garantuoja ir apmoka 100, 50, 30 arba 15 procentų antrinės teisinės pagalbos išlaidų (Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo (toliau – ir VGTPĮ) 14 straipsnio 5–8 dalys). Kasacinis teismas padarė išvadą, kad CPK teisės normų, reglamentuojančių bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, ir VGTPĮ teisės normų sisteminė analizė sudaro pagrindą konstatuoti, jog valstybė, suteikdama antrinę teisinę pagalbą asmenims, kad šie galėtų tinkamai ginti pažeistas ar ginčijamas savo teises ir įstatymų saugomus interesus, šiuos asmenis atleidžia nuo bylinėjimosi išlaidų atlyginimo valstybei, kuri tokias išlaidas patiria, suteikdama jiems antrinę teisinę pagalbą (taigi ir nuo išlaidų advokato pagalbai apmokėti), tačiau šių asmenų neatleidžia nuo bylinėjimosi išlaidų atlyginimo kitai šaliai, kurios naudai priimtas teismo sprendimas. Tokių išlaidų atlyginimas kitai šaliai yra priteisiamas iš bylą pralaimėjusios šalies, nepriklausomai nuo to, ar jai buvo teikiama valstybės garantuojama antrinė teisinė pagalba.

Kita vertus, kai civilinėje byloje yra nustatoma, kad abiem šalims yra teikiama valstybės garantuojama antrinė teisinė pagalba, atkreiptinas dėmesys, jog pagal CPK 96 straipsnio, reglamentuojančio bylinėjimosi išlaidų atlyginimą valstybei, 4 dalies nuostatą, jeigu abi šalys nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo atleistos, bylinėjimosi išlaidos apmokamos iš valstybės biudžeto lėšų. Šioje byloje nustatyta, kad Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos sprendimu ieškovei buvo suteikta antrinė teisinė pagalba šioje byloje pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose bei, vadovaujantis VGTPĮ 20 straipsnio 1 dalimi, ieškovė atleista 100 procentų nuo žyminio mokesčio ir kitų bylinėjimosi išlaidų (išskyrus CPK 88 straipsnio 1 dalies 6 ir 10 punktuose nurodytas bylinėjimosi išlaidas) mokėjimo. Taip pat nustatyta, kad ir atsakovei buvo Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos sprendimu teikiama antrinė teisinė pagalba šioje byloje pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose ir, vadovaujantis VGTPĮ 20 straipsnio 1 dalimi, atsakovė atleista 50 procentų nuo žyminio mokesčio ir kitų bylinėjimosi išlaidų (išskyrus CPK 88 straipsnio 1 dalies 6 ir 10 punktuose nurodytas bylinėjimosi išlaidas) mokėjimo. Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kad šioje civilinėje byloje ieškinys buvo atmestas, taip pat į nurodytą VGTPĮ ir proceso teisės normų nuostatą, padarė išvadą, kad ieškovė nagrinėjamoje byloje nėra atleista nuo išlaidų advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti, jei šios išlaidos iš jos būtų priteistos kaip iš pralaimėjusios šalies, siekiant atlyginti kitos bylą laimėjusios šalies, kuri nebuvo

atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo, turėtas bylinėjimosi išlaidas. Tačiau, atsižvelgdamas į tai, kad atmetus ieškinį civilinės bylos išnagrinėjimo rezultatas turėtų lemti atsakovės ir trečiojo asmens turėtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, kai šie proceso dalyviai buvo iš dalies atleisti nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo (atsakovė atleista nuo 50 proc., o trečiasis asmuo – nuo 30 proc. antrinės teisinės pagalbos išlaidų), kasacinis teismas padarė išvadą, kad ieškovė, kaip pralaimėjusi šalis, šiuo atveju būtų turėjusi pareigą atlyginti atsakovei ir trečiajam asmeniui tą antrinės teisinės pagalbos išlaidų dalį dėl advokato ar advokato padėjėjo suteiktų teisinių paslaugų, nuo kurios mokėjimo atsakovė ir minėtas trečiasis asmuo nebuvo atleisti (atsakovė neatleista nuo 50 proc., trečiasis asmuo – nuo 70 proc.). Kasacinis teismas nusprendė, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai išsprendė bylinėjimosi išlaidų atlyginimo proceso dalyviams klausimą, nes iš ieškovės, turinčios teisę gauti antrinę teisinę pagalbą ir atleistos nuo 100 procentų bylinėjimosi išlaidų mokėjimo, valstybei buvo priteistos visos išlaidos advokato pagalbai apmokėti, kurias valstybė patyrė teikdama antrinę teisinę pagalbą atsakovei ir trečiajam asmeniui.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų dalį, kuria valstybei iš ieškovės buvo priteistas suteiktos atsakovei ir trečiajam asmeniui antrinės teisinės pagalbos išlaidų atlyginimas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-170-421/2022

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt